Foro económico de Galicia

Informe de Conxuntura socioeconómica

III / 2023

Fernando González Laxe (coord.)
José Francisco Armesto Pina
Patricio Sánchez Fernández
Santiago Lago Peñas

www.foroeconomicodegalicia.es

ASPECTOS SALIENTABLES

1. No segundo trimestre do ano continúa ralentización no ritmo de crecemento da economía galega, en liña do que acontece no conxunto dos países da UE e da zona euro. Entre abril e xuño de 2023 o PIB galego medra un 1,5% respecto ao mesmo período do ano anterior, fronte ao 0,5% da zona euro ou 0,4% na UE. Entre as principais economías da zona euro, España presenta as maiores taxas de crecemento interanual, cun 2,2%, o que contrasta coa contracción experimentada en Alemaña por segundo trimestre consecutivo (-0,1%). Asemade, cómpre resaltar que a actividade económica en Galicia medra por riba do experimentado polos principais socios comerciais agás Portugal (2,3%).

2. O crecemento do PIB real en Galicia caracterízase por unha achega positiva tanto da demanda interna como externa (sete e oito décimas, respectivamente), o que contrasta coa economía española onde a demanda externa detrae unha décima ao crecemento. Neste senso, o diferencial de crecemento coa economía española ven dado pola contribución da demanda interna (2,8 puntos), e máis concretamente polo gasto en consumo final, onde o consumo privado medra un 2,7% en España fronte á contracción estimada en Galicia (0,5%). Cómpre salientar novamente o dinamismo do investimento (medra un 2,4%), o único compoñente que presenta un mellor comportamento que a media española (1%). No caso do sector exterior, fronte ao incremento interanual do 0,4% das exportacións, as compras fóra de Galicia contráense un 0,7%.

3. Dende o punto de vista da oferta, o maior crecemento da economía española ven motivado polo mellor comportamento do sector servizos e da industria manufactureira. En Galicia o sector da construción é o que presenta a taxa de variación interanual máis elevada, cun 3,6%, case punto e medio máis que en España (2,2%), en tanto que na economía española o sector con maior dinamismo é o sector servizos (3% fronte a 1,4% en Galicia). O sector industrial galego no seu conxunto, impulsado polas actividades do sector enerxético e as industrias extractivas, presenta un incremento interanual do 1,8%, sete décimas por riba do estimado para a economía española, o que contrasta coa evolución da industria manufactureira, que medra un 1,6% en Galicia (2,3% en España). Por último, salienta a maior contracción do sector primario no conxunto do Estado, cunha caída do 1,9% fronte a 0,4% en Galicia.

4. Unha vez máis cómpre resaltar a menor produtividade relativa do tecido produtivo galego en relación á media española, sendo especialmente grave no caso da industria manufactureira. En concreto, sitúase un 5,9% por baixo da media española en termos de postos de traballo equivalente a tempo completo e un 3,7% se se mide en relación ás horas traballadas. No concernente á moi baixa produtividade relativa da industria manufactureira, no último trimestre sitúase no 69,8% da media española en termos de postos de traballo equivalente a tempo completo e no 77% en termos de horas traballadas, que se corresponden, con carácter xeral, aos valores máis reducidos dende 2008. Por contra, tan só o sector primario presenta unha produtividade superior á media española en ambos os dous casos, (4,5% e 0,6%, respectivamente), situándose lixeiramente por riba no caso da cons-

trución e dos servizos se a produtividade se mide en termos de horas traballadas (9,9% e 1,2%).

5. A pesar da devandita ralentización no ritmo de crecemento do PIB, o mercado de traballo galego presenta datos agregados en principio positivos atendendo á mellora tanto da participación das persoas no mercado laboral como na ocupación (taxas de actividade e de emprego), a mellora da calidade de emprego, a redución da taxa de paro, ou o descenso do número de fogares onde todos os seus activos están en situación de desemprego. Con todo, estes datos teñen de ser matizados tendo en conta tanto que Galicia mantense entre as CC.AA. con menores taxas de actividade (tan só supera a Asturias) e ocupación (a cuarta con menor taxa), ocupando unha posición intermedia no caso da taxa de paro, como por presentar un menor dinamismo na creación de emprego que o conxunto do Estado (agás no caso de horas traballadas).

6. Tras o devandito incremento do PIB galego nun 1,5%, a poboación ocupada medra no segundo trimestre do ano un 2,3% respecto ao ano anterior, fronte ao 1,7% no caso das afiliacións rexistradas. Asemade, os postos de traballo equivalente a tempo completo increméntanse nun 1,9%, en tanto que as horas traballadas presentan un incremento interanual do 2,6%

7. Segundo os datos recollidos na EPA, todo o emprego creado é emprego indefinido, fundamentalmente no sector privado, centrándose este incremento maioritariamente no sector servizos (tan só descende o emprego industrial por mor da destrución do emprego no ámbito enerxético). A pesar do descenso do número de mulleres ocupadas por conta propia, cómpre resaltar o incremento de empresarias sen persoas asalariadas, en tanto que entre os homes descende o número de autónomos e aumenta o de empresarios con asalariados. No que ao desemprego se refire, a pesar do descenso experimentado (14,1% fronte ao 5,4% en España) as taxas de paro reflicten que este afecta en maior medida ás mulleres, persoas menores de 25 anos, estranxeiros e con estudios primarios. Por último, mención especial require un novo incremento da poboación activa de 25-34 anos.

8. Os portos están concibidos, na actualidade, como nodos específicos que desenvolven funcións de captación e aglutinamiento de mercadorías, servizos e actividades; e, ao mesmo tempo, promoven unha maior conectividade modal e territorial. Así mesmo, desde os portos estimúlase a inserción nas cadeas globais de subministración configurando uns novos espazos económicos. Os portos da fachada atlántica nor-occidental ibérica amosan unha notable asimetría no que atinxe á súa especialización produtiva, derivada das empresas instaladas na contorna dos recintos portuarios. Tamén, son moi diferentes as súas taxas de crecemento, o que proba unha disímil capacidade de resiliencia. Por iso é polo que as ratios de inserción, conectividade, rendibilidade e efectos de arrastre dos desenvolvementos portuarios sexan distintas entre as Autoridades Portuarias analizadas. Consecuencia diso, é a diversidade no que incumbe ás estratexias dos seis portos estudados, rexistrando escasos niveis de colaboración e de integración.

CONTIDOS

I- ANÁLISE CONXUNTURA:
. Contas económicas.
. Mercado de Traballo.
2- COMENTARIO
. Comportamiento de los puertos del Eje Atlántico en el período 2019-23: un analisis diferencial.

O Informe de Conxuntura Socioeconómica ten como obxectivo subministrar aos axentes sociais, económicos e políticos a información básica e estratéxica que permita definir a situación actual da economía de Galicia. Asemade, pretende facilitar a avaliación continua das magnitudes máis salientables do noso País, e analizar os avances e melloras, mais tamén os atrancos ou retrocesos na súa dinámica macroeconómica.

ISSN 2530-318X
Editado en Ourense polo Foro Económico de Galicia
Outubro 2023

I- ANÁLISE DE CONTAS

Significativa ralentización da actividade económica en Galicia no segundo trimestre de 2023.

Na liña do acontecido no conxunto da Unión Europea e da zona euro, a economía galega experimenta do último trimestre unha acusada desaceleración no seu ritmo de crecemento. Neste contexto, entre os principais países da zona euro España presenta as maiores taxas de variación interanual, cun 2,2%, salientando por contra a contracción experimentada en Alemaña por segundo trimestre consecutivo. Con todo, en termos intertrimestrais a economía alemá sae da súa recesión técnica, o que contrasta coa evolución da actividade económica en Países Baixos.

O PIB en termos reais medra en Galicia un 1,5%, sete décimas inferior á media española, sendo esta porcentaxe novamente superior á do conxunto de países da UE e da zona euro (0,4% e 0,5%, respectivamente), así como dos principais socios comerciais da economía galega agás Portugal (2,3%).

O crecemento agregado do PIB galego caracterízase por unha contribución positiva tanto da demanda interna como externa (0,7 e 0,8 puntos, respectivamente), feito que non acontecía dende o segundo trimestre do ano anterior. Dende o punto de vista da demanda, o diferencial respecto da economía española ven dado pola achega da demanda interna (2,3 puntos), e de xeito máis concreto, da evolución do gasto en consumo final, onde o consumo privado contráese en Galicia un 0,5% fronte ao incremento do 2,7% en España. Por contra, o investimento presenta un maior dinamismo en Galicia que no Estado (2,4% vs 1%). No caso do sector exterior, fronte ao incremento interanual do 0,4% das exportacións as compras fóra de Galicia contráense un 0,7%.

Dende o lado da oferta, industria, construción e servizos presentan tanto en Galicia como en España taxas de variación interanual positivas, se ben con distinta intensidade. En Galicia é o sector construción o que presenta a taxa de crecemento interanual máis elevada (3,6%) en tanto que en España a rama de actividade con maior dinamismo son os servizos (3% fronte 1,4% en Galicia). O sector primario contráese en España un 1,9% fronte aos -0,4% en Galicia. Ao meso tempo cómpre mencionar o crecemento do 1,6% da industria manufactureira, o que supón sete décimas menos que no Estado. Cómpre insistir novamente na moi reducida produtividade relativa da actividade manufactureira en relación ao conxunto de España.

ACTIVIDADE ECONÓMICA

No segundo trimestre de 2023 continúa o proceso de ralentización económica no conxunto de países da Unión Europea (UE-27) e da zona euro, que experimentan unha medra interanual da súa actividade económica do 0,4% e 0,5%, respectivamente. Entre as principais economías europeas cómpre resaltar en primeiro lugar a contracción da economía alemá por segundo trimestre consecutivo (-0,1% no último trimestre), así como a significativa desaceleración en España e Italia. Dunha banda, o PIB medra en España un 2,2%, dous puntos menos que no ano anterior (4,2%), en tanto que en Italia o crecemento interanual é do 0,4% fronte ao 2% do primeiro trimestre. Por contra, a economía francesa medra un 1%, dúas décimas por riba do estimado no trimestre anterior.

En termos intertrimestrais, Francia e España presentan o mellor comportamento entre as principais economías europeas, cunha medra do 0,5% respecto ao primeiro trimestre do ano, aumentando tan só unha décima no conxunto de países da zona euro. Ao mesmo tempo cómpre resaltar que Alemaña, que concentra o 28,9% do PIB, sae da súa recesión técnica ao manter un nivel de PIB similar ao do trimestre anterior, o que contrasta coa caída da actividade económica en Italia nun 0,4%, o que a

Evolución do PIB real na UE-27, na zona euro e nas principais economías europeas. Taxas de variación interanual

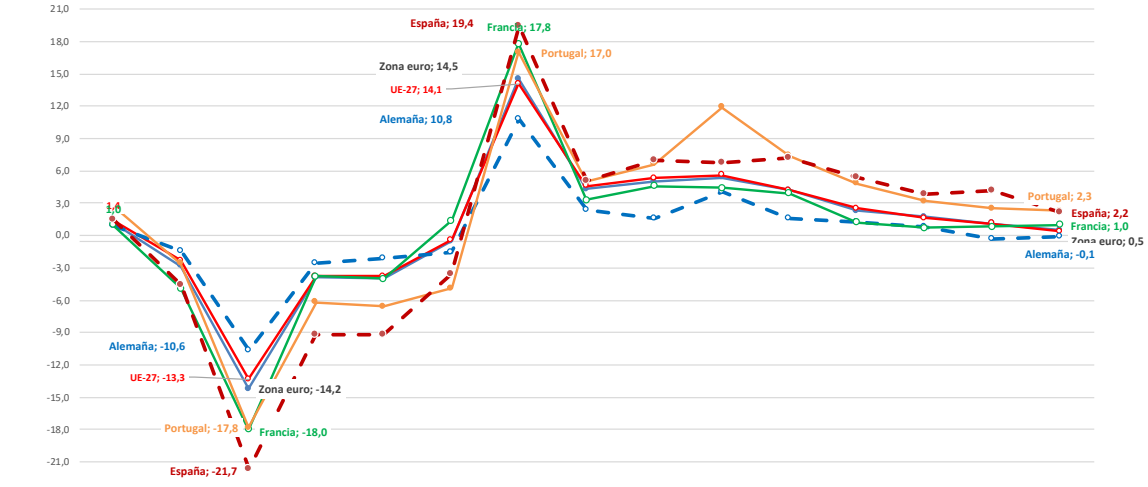

	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	2020					2021				2022				2023	
Zona euro	1,2	-2,8	-14,2	-3,9	-4,0	-0,5	14,5	4,3	5,0	5,4	4,2	2,3	1,7	1,1	0,5
UE-27	1,4	-2,3	-13,3	-3,8	-3,8	-0,4	14,1	4,6	5,3	5,6	4,2	2,5	1,6	1,1	0,4
Alemaña	0,9	-1,5	-10,6	-2,6	-2,1	-1,6	10,8	2,4	1,6	4,0	1,6	1,2	0,8	-0,3	-0,1
Francia	1,0	-4,9	-18,0	-3,8	-4,0	1,4	17,8	3,3	4,6	4,4	3,9	1,2	0,7	0,8	1,0
Portugal	2,8	-2,6	-17,8	-6,2	-6,6	-4,9	17,0	5,0	6,6	11,9	7,4	4,8	3,2	2,5	2,3
España	1,5	-4,6	-21,7	-9,2	-9,2	-3,6	19,4	5,1	7,0	6,8	7,2	5,4	3,8	4,2	2,2

Fonte: Eurostat e INE

sitúa ás portas da recesión económica. Os datos publicados por Eurostat reflicten que os Países Baixos, a quinta economía da zona euro (7,2%), entra en recesión no último trimestre cunha caída intertrimestral do 0,2% (-0,4% no trimestre anterior).

A pesar das dificultades da economía alemá, o PIB real da Unión Europea e a dos países da zona Euro atópase un 3,1% e 2,7% por riba do nivel precrise, sendo esta porcentaxe de tan só 0,2% no caso de Alemaña. O PIB de Italia supera en 2,1 puntos porcentuais o nivel acadado no cuarto trimestre de 2019, sendo este diferencial de 2 puntos no caso de España e 1,7 puntos en Francia. Asemade, Portugal presentaba un

Evolución do PIB real en Galicia e España, 2019-2023. Taxas de variación interanual

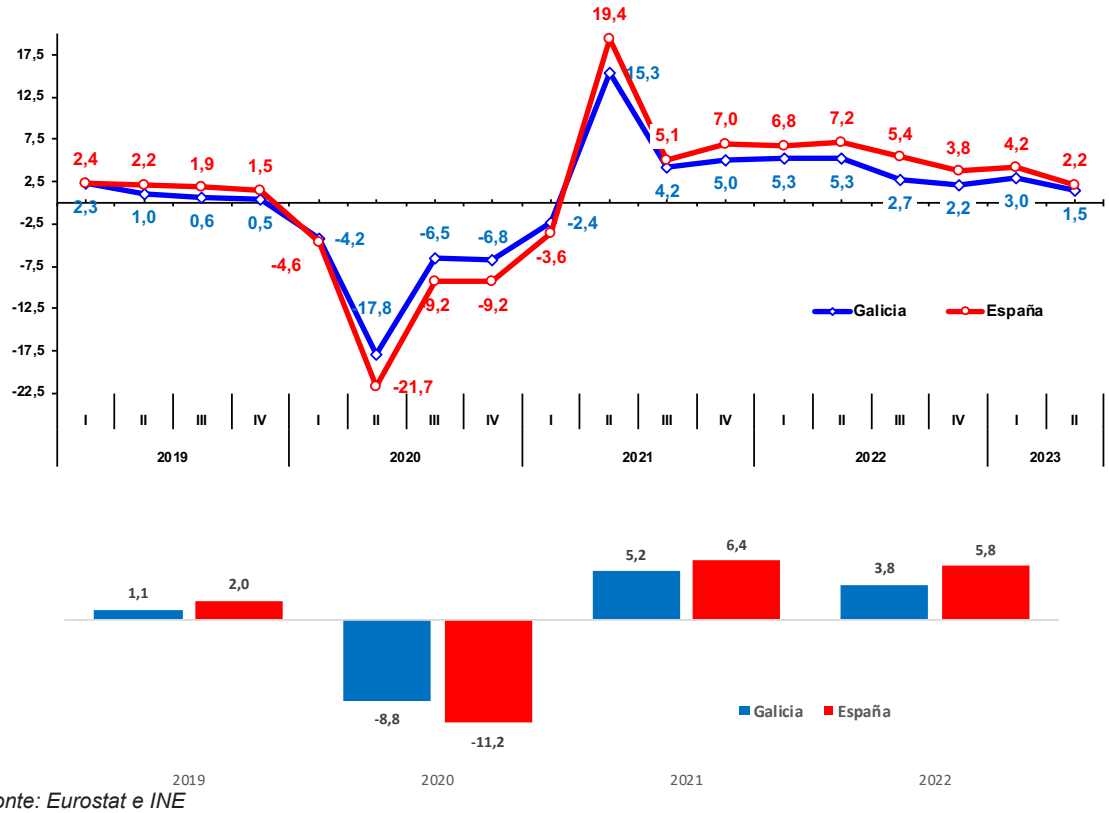

Fonte: Eurostat e INE

PIB (termos reais) superior en 4,4 puntos ao do último trimestre de 2019.

No devandito contexto de ralentización do ritmo de crecemento do PIB, a economía galega presenta no segundo trimestre de 2023 un incremento inte-

ranual do 1,5%, sete décimas menos que a rexistrada en España (2,2%). Ao igual que sucedera na crise de 2008, a reactivación da economía española é máis intensa que a rexistrada pola economía galega, de xeito que a partir do segundo trimestre de 2021 o PIB en Galicia presenta sempre taxas de variación interanuais inferiores ás do conxunto do Estado.

Tras a última revisión das contas económicas realizada polo INE, a economía española recupera o nivel precrise antes que Galicia. En concreto, España tarda once meses en superar o PIB estimado para o cuarto trimestre de 2019, en tanto que a economía galega o iguala transcorridos doce trimestres. No segundo trimestre de 2023 o PIB galego atópase un 1,2% por riba do nivel anterior ao comezo da crise sanitaria superándoo nun 2% no caso da economía española. En termos comparados cómpre resaltar que transcorridos os mesmos trimestres dende o inicio da crise económica e financeira de 2008, o PIB galego situábase 6,5 puntos por baixo do nivel precrise, sendo este diferencial de 5,7 puntos no caso de España.

Evolución da actividade económica en Galicia e España dende o máximo previo á crise, 2008 e 2019

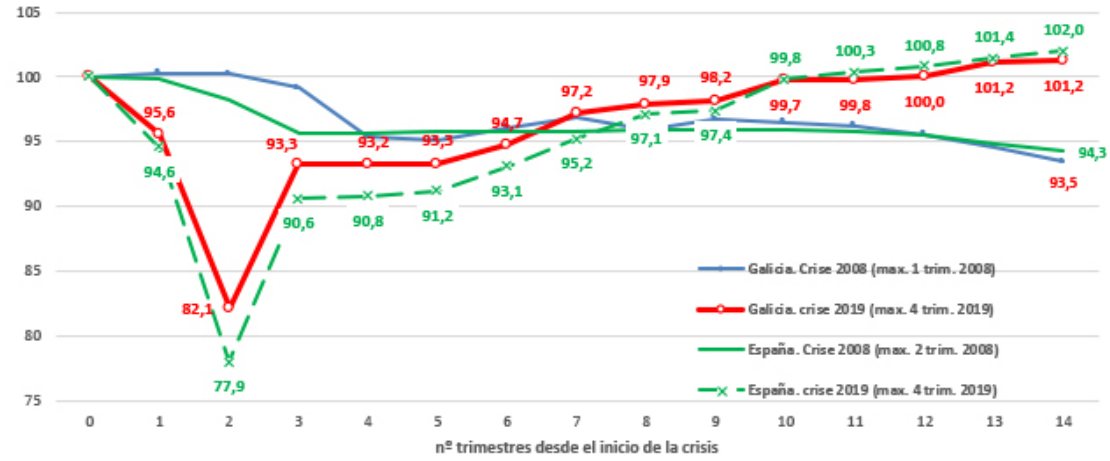

(1) A recuperación da actividade económica foi máis rápida no Estado, superando o nivel precrise no primeiro trimestre de 2018 (40 trimestres máis tarde) cando a economía española o superara no cuarto trimestre de 2016 (35 trimestres). O índice máis reducido acadouse en Galicia no derradeiro trimestre de 2012 (19 trimestres transcorridos) fronte ao primeiro trimestre de 2013 no caso de España (20 trimestres).

Fonte: IGE e INE

DEMANDA AGREGADA

No segundo trimestre de 2023 tanto a demanda externa como a demanda interna presentan unha achega positiva ao crecemento agregado do PIB galego a diferenza do que acontecía nos tres trimestres anteriores. O diferencial de crecemento respecto da economía española ven explicado pola contribución da demanda interna, cunha achega moito máis acusada en España, dado que a demanda externa detrae unha décima ao crecemento da economía española.

O cadro macroeconómico de Galicia reflicte que a demanda externa mantén unha achega positiva ao crecemento agregado do PIB no segundo trimestre de 2023, se ben esta é a máis reducida dende o inicio da reactivación económica tras a pandemia. En concreto, a súa contribución é de 0,7 puntos porcentuais fronte aos 4,9

Achega da demanda interna e externa en Galicia e España 2019-2023

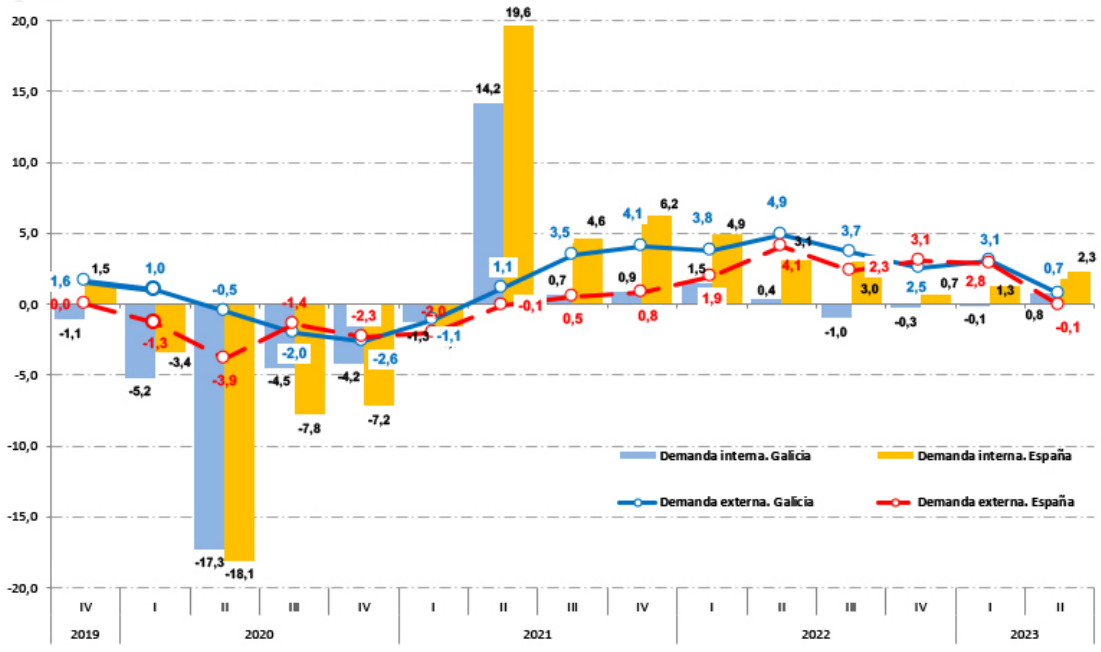

Fonte: IGE e INE

no mesmo período do ano anterior (3,1 puntos primeiro trimestre de 2023). No conxunto de España, a demanda externa achega 2,3 puntos, un punto máis que no trimestre anterior.

Entre os compoñentes da demanda tan só o investimento presenta en Galicia un mellor comportamento que no conxunto de España no segundo trimestre do ano. En concreto, o investimento medra un 2,4% respecto ao ano anterior, porcentaxe que se sitúa no 1% na economía española. Por contra, o gasto en consumo final, tras tres trimestres consecutivos de contracción na comunidade autónoma, presenta unha medra interanual do 0,5%, máis de dous puntos por baixo do estimado en España (2,7%). Este significativo diferencial ven explicado tanto polo comportamento do consumo privado, que encadea en Galicia catro que encadea catro trimestres consecutivos con taxas de variación interanuais negativas (-0,5% no segundo trimestre do ano), como polo menor dinamismo do gasto das administración públicas (aumenta un 3,4% na CA). O cadro macroeconómico de España reflicte unha medra interanual do gasto en consumo final do 2,7%, sendo este crecemento do 2,2% no caso do consumo privado e do 4,1% no do consumo público.

Cadro macroeconómico de Galicia 2019-2023. Taxas de variación interanual.

	2019	2020	2021	2022	2022/I	2022/II	2022/III	2022/IV	2023/I	2023/II
							%			
Produto Interior Bruto	1,1	-8,8	5,2	3,8	5,3	5,3	2,7	2,2	3,0	1,5
Demanda										
Gasto en consumo final	-1,3	-6,9	3,8	-0,1	2,2	0,2	-2,0	-0,7	-0,7	0,5
Fogares e institución privadas sen fin de lucro	-2,2	-10,4	4,2	1,3	4,2	2,4	-0,5	-0,8	-1,0	-0,5
AA. Públicas	1,4	3,3	2,6	-3,6	-2,8	-5,3	-5,9	-0,4	0,3	3,4
Formación Bruta de Capital	3,9	-12,8	1,0	1,4	-1,5	1,8	3,5	2,0	3,3	2,4
Achega demanda interna ao PIB	-0,4	-7,8	3,3	0,1	1,5	0,5	-1,1	-0,3	-0,1	0,8
Exportacións	-0,1	-4,3	10,8	5,0	4,4	9,8	7,2	-0,8	5,8	0,4
Importacións	-3,1	-2,4	7,5	-1,4	-2,0	1,4	0,6	-5,3	0,9	-0,7
Achega demanda externa ao PIB	1,5	-1,0	1,9	3,7	3,8	4,8	3,8	2,5	3,1	0,7
Oferta										
Sector primario	6,3	-8,7	0,7	0,6	1,4	1,6	-0,8	0,1	0,1	-0,4
Industria	-7,0	-12,1	3,9	-2,0	-7,5	1,1	-2,0	0,5	8,9	1,8
Industria manufactureira	-1,5	-11,6	6,3	-0,5	0,1	3,8	-1,2	-4,3	2,3	1,6
Construción	2,1	-11,6	-1,6	0,7	-1,4	1,0	1,3	1,9	3,8	3,6
Servizos	2,9	-7,5	6,5	5,8	9,2	7,1	4,5	2,8	2,2	1,4
Comercio, transporte e hostalería	0,3	-19,4	14,8	17,4	27,8	21,3	12,8	9,7	6,7	3,1
Información e comunicacións	9,7	0,6	1,2	12,6	17,1	18,7	11,3	4,5	-3,6	-0,8
Actividades financeiras e de seguros	0,9	3,8	0,3	-8,6	-6,9	-10,1	-8,0	-9,5	-9,5	-8,6
Actividades inmobiliarias	1,4	-0,1	0,3	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	1,0	1,4
Actividades profesionais	11,8	-5,5	6,6	2,5	3,8	4,5	1,2	0,7	0,8	1,6
Administración pública, sanidade e educación	2,6	0,4	3,5	0,1	1,0	-0,4	-0,8	0,6	0,2	1,3
Actividades artísticas, recreativas e outros servizos	6,2	-16,3	9,9	0,1	1,8	-1,9	3,8	-3,2	5,8	4,4

Fonte: IGE

PIB real en Galicia e España no segundo trimestre de 2023. Indicadores de demanda e oferta. Taxas de variación interanual

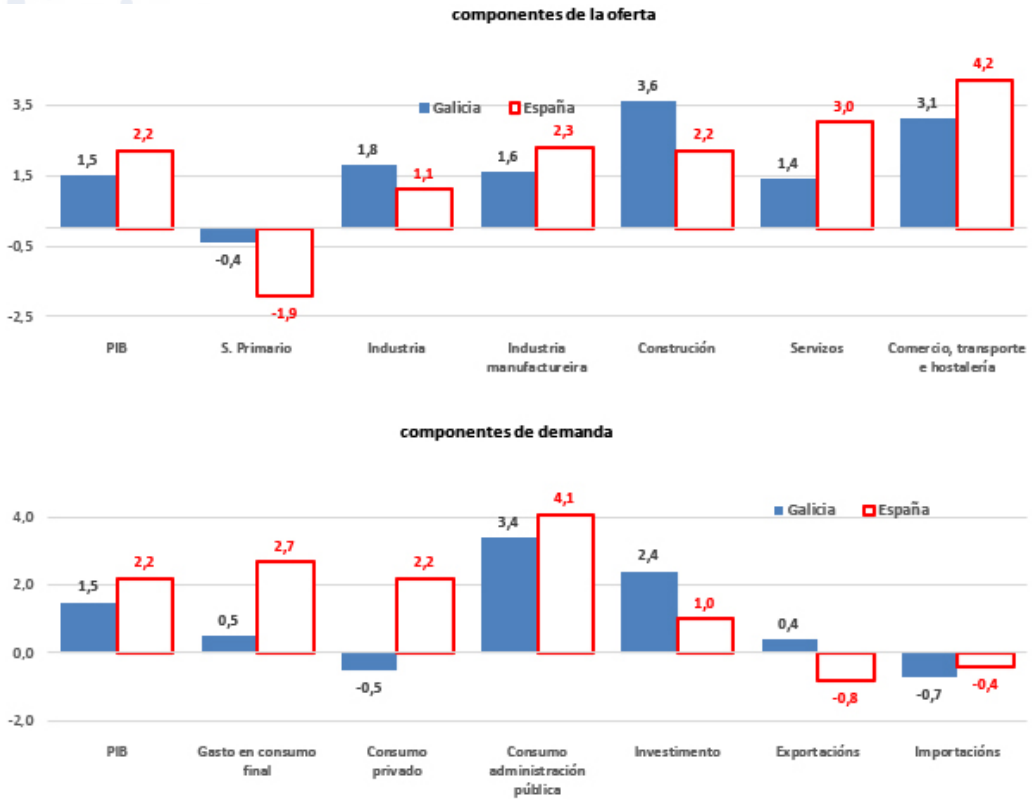

Fonte: ICEX

Atendendo á evolución destes compoñentes da demanda interna desde o inicio desta crise económica orixinada pola COVID, todos presentan en Galicia un peor comportamento que no conxunto do Estado, superando na C.A. tan só o gasto das administracións públicas o nivel precrise. Por contra, o gasto en consumo final, impulsado polo comportamento do gasto das familias, sitúase en Galicia nun nivel inferior ao rexistrado no derradeiro trimestre de 2019, o que contrasta co acontecido no conxunto de España. En concreto, o nivel do gasto en consumo final en España é un 1,4% inferior ao nivel precrise cando en Galicia sitúase un 2,4% por baixo. Atendendo á evolución dos dous compoñentes do gasto, mentres que o consumo dos fogares redúcese un 5%

entre os dous trimestres considerados, case catro puntos máis que en España (-1,1%), o gasto en consumo das administracións públicas atópase neste segundo trimestre do ano 5,3 puntos por riba (9,1% en España). Por último, cómpre mencionar a forte caída do investimento, a compoñente que presenta a maior contracción, ao descender en Galicia un 6,1% entre aos dous trimestres considerados fronte a tan só oito décimas no conxunto do Estado.

No que á demanda externa se refire, o cadro macroeconómico de Galicia reflicte que no segundo trimestre de 2023 a demanda externa contribúe positivamente ao crecemento agregado do PIB con sete décimas, influenciado por unha medra interanual do 0,4% das exportacións e unha redución do 0,7% no caso das importacións. No conxunto do Estado contráense tanto as vendas de ,bens e servizos ao exterior (-0,8%) como as importacións (0,4%), do que se desprende que a demanda externa detrae unha décima ao crecemento do PIB, feito que non acontecía dende o segundo trimestre de 2021. Atendendo á súa evolución dende o comezo da crise orixinada pola pandemia, as exportacións en Galicia superan nun 9,6% o valor do cuarto trimestre de 2019 (89%

Evolución do PIB real en Galicia e España 4º trimestre 2019-2º trimestre 2023: distribución segundo compoñentes da demanda.

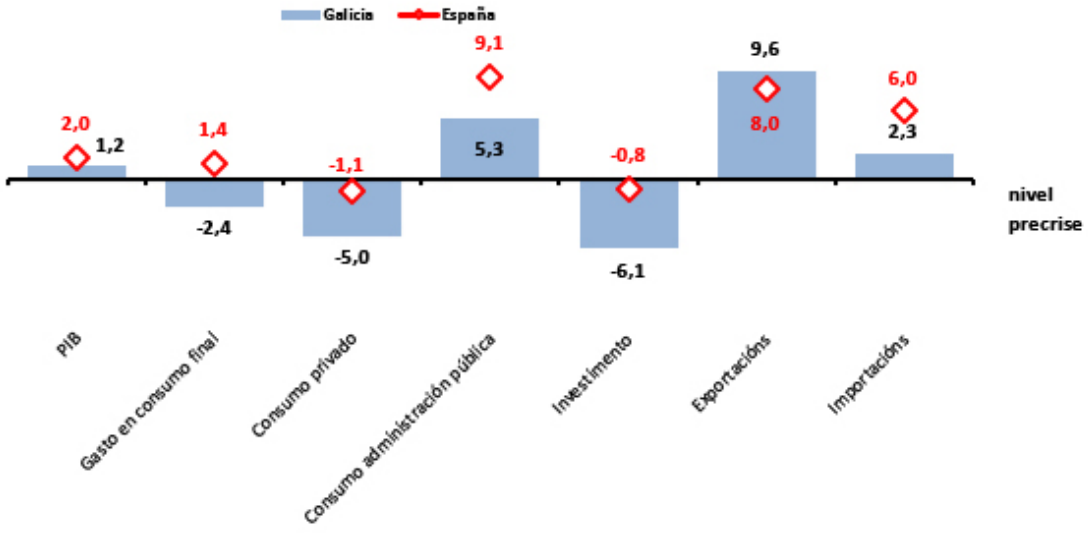

Fonte: ICEX

en España), e as importacións o fan nun 2,3%, case catro puntos inferior ao rexistrado en España (6%).

Se se consideran tan só as relacións comerciais con terceiros países, o valor total das exportacións galegas no primeiro semestre do ano 2023 presenta unha significativa ralentización ao medrar un 3,9% respecto ao ano anterior, en tanto que no mesmo período do ano anterior este incremento interanual situouse no 26,9%. En termos nominais, as exportacións ascenderon a 14.972,6 millóns de euros (566,3 millóns máis), o que supón o valor máis elevado de toda a serie considerada. Este incremento ven motivado en boa medida polo comportamento experimentado polo sector do automóbil, que aumenta un 15,7% (417,9 millóns de euros), o valor das súas vendas a terceiros países; a pesca, cunha medra interanual do 10% (132,5 millóns); ou o téxtil-confección, que se sitúa como primeiro sector exportador por diante do automóbil (3,5%; 110,6 millóns de euros máis). Tras esta evolución, entre xaneiro e xuño as exportacións galegas correspondentes ao sector téxtil-confección representan 21,8%, fronte ao 20,6% do sector do automóbil e motos. A cota de mercado das exportacións galegas no total estatal mantense no 7,5%, porcentaxe similar á do mesmo período do ano 2020, sendo este peso relativo do 53,4% no caso da pesca ou do 35,6% no téxtil (11,1% no sector do automóbil).

Exportacións galegas do sector do automóbil, téxtil-confección e pesca 2009-2023. Datos acumulados ao II trimestre.

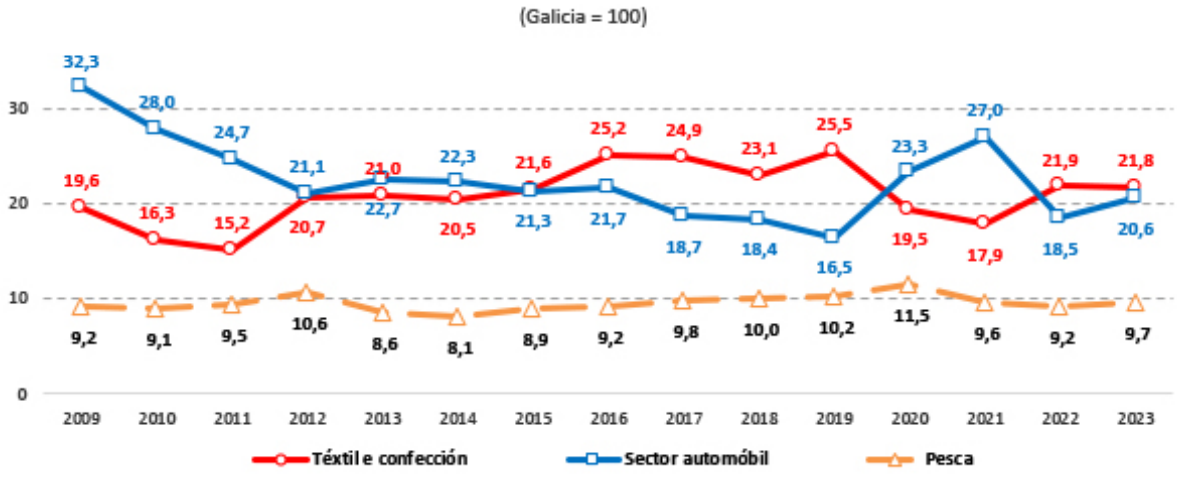

Fonte: ICEX

Atendendo á desagregación segundo destino das vendas galegas ao exterior cómpre mencionar o elevado grado de concentración no mercado comunitario, que acolle o 70,4% das exportacións, 1,2 puntos menos que no ano anterior, dirixíndose ao resto do continente europeo un 10,9% das vendas exteriores. África do norte mantense como a terceira área comercial ao acoller o 5% das exportacións galegas (5,2% no mesmo período do ano anterior). Comparado co ano anterior, a devandita acusada moderación das vendas explícase en boa medida polo comportamento das exportacións á UE, cunha medra interanual do 2,2% (223,5 millóns máis) fronte ao 30,6% do ano anterior; por outra parte salienta o incremento experimentado no mercado americano (7,5%) e en concreto, o das as illas do Caribe, cunha medra interanual do 190,7% (75,4 millóns de euros máis) e nun 32,7% no de América Central (64,3 millóns de euros máis).

Francia mantense como o principal destino das exportacións galegas concentrando o 16,5% do total, un punto menos que no ano anterior (17,6%). A continuación sitúanse novamente Portugal e Italia, cuxo peso relativo aumenta ata o 14,3% e 10,4%, respectivamente (13,5% e 8,6% no ano anterior). Entre os dez primeiros destinos dos produtos galegos sete son países da UE, situándose o Reino Unido en sexto lugar, ao acoller o 4,9% das exportacións (5,8% no ano anterior); Marrocos, na sétima posición, cun 4,4%, mesma porcentaxe que en 2022; e Turquía no noveno, cun 4,1% (1,5% no ano precedente).

Exportacións galegas 2022-23. Principais países e sectores económicos. Datos acumulados ao II trimestre

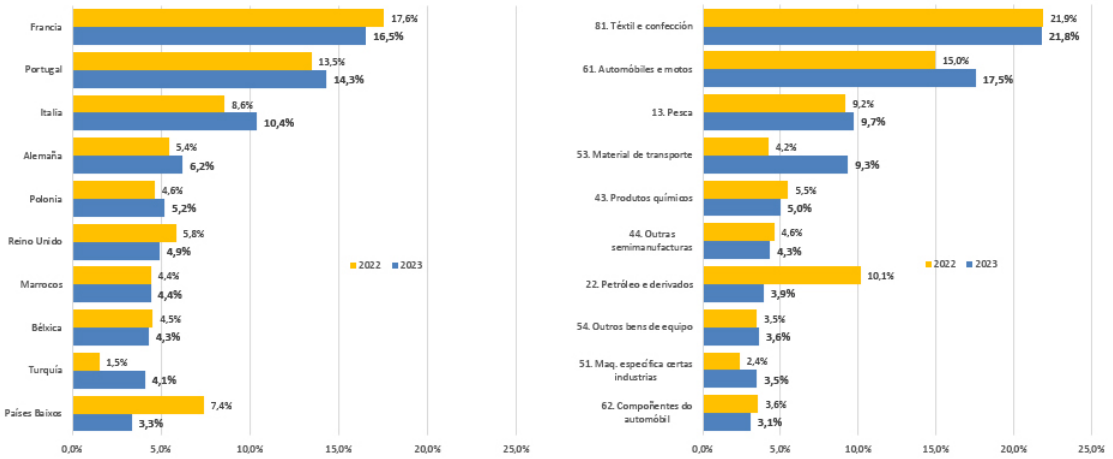

Fonte: ICEX

Por último, no concernente ao saldo da balanza comercial dos distintos sectores, cómpre resaltar en primeiro lugar o incremento do superávit rexistrado polo sector do automóbil. Impulsado tanto pola medra das exportacións de fabricación de automóbiles e motos (21,9%) como pola redución das exportacións e importacións de compoñentes de motor (-10,5% e -78,3%, respectivamente). Tras esta evolución, o subsector de fabricación de automóbiles rexistra unha medra significativa do superávit, que se sitúa en 2.081,4 millóns de euros (29,3% superior), acadando as vendas de compoñentes de motor un saldo positivo de 57,3 millóns de euros fronte ao déficit de case 1.350 millóns. Por último, cómpre mencionar que o sector dos alimentos reduce o seu déficit no primeiro semestre do ano, acadando os 372,7 millóns de euros, situándose o saldo negativo no subsector pesqueiro nos 212,4 millóns de euros (587,3 e 187,8 millóns en 2022). No sector téxtil o superavit ascende a 1.819,3 millóns, o que supón unha medra do 13,5% respecto ao mesmo período do ano anterior.

AGREGADOS DA OFERTA

As economías galega e española presentan no segundo trimestre do ano 2023 taxas de variación interanual positivas tanto no ámbito industrial como na construción e o sector terciario, o que contrasta coa contracción estimada no sector primario. Con todo, existen importantes diferencias na súa intensidade. Dunha banda, o sector que presenta un maior dinamismo en Galicia é construción, cunha taxa de variación interanual do 3,6%, o que supón case punto e medio superior á rexistrada en España (2,2%). Por contra, o sector servizos é quen rexistra as taxas de variación interanuais máis elevadas no conxunto do Estado, cunha medra do 3% fronte aos 1,4% en Galicia, presentando todas as actividades agás as inmobiliarias, un mellor comportamento en España. O conxunto de actividades de comercio, transporte e hostalería medra en Galicia un 3,6% fronte ao 4,2% en España, e as actividades artísticas, recreativas e outros servizos un 4,4% (6,5% no conxunto do Estado). Por contra, contráese o veb das actividades financeiras e de seguros e as de información e comunicacións, cunha caída interanual do 8,6% e 0,8%, respectivamente, o que contrasta coa medra superior ao 5,5% en España.

O sector industrial no seu conxunto, incluídas as actividades do sector enerxético e as industrias extractivas, presenta no último trimestre unha medra interanual do 1,8%, sete décimas por riba do estimado para a economía española. Con todo, se se considera tan só a industria manufactureira, o seu crecemento en Galicia é máis feble que no conxunto do Estado ao medra un 1,6% respecto ao ano anterior fronte aos 2,3% en España. Fronte aos devanditos incrementos interanuais, o valor engadido xerado polo sector primario galego contráese un 0,4% fronte ao 1,9% no conxunto do Estado.

Transcorridos máis de tres anos dende o comezo da crise económica orixinada pola pandemia, a recuperación da actividade económica ven explicada polo comportamento do sector servizos. En termos reais, o veb xerado polo sector en Galicia é un 5,4% ao estimado para o derradeiro trimestre de 2019. Entre as distintas actividades do sector terciario cómpre resaltar que o veb das actividades de comercio, transporte e hostalería é un 12,8% superior, e o xerado pola administración pública, sanidade e educación un 4,4%; o que contrasta co subsector de actividades artísticas, recreativas e outros servizos, que se sitúa un 6,5% por baixo do nivel precrise. No conxunto do Estado a recuperación do sector servizos é inferior, situándose a actividade do sector un 4,8% por riba do nivel precrise, en boa medida pola evolución das actividades comerciais,

Evolución da actividade económica IV trimestre 2019 -II trimestre 2023 en Galicia e España. Distribución segundo ramas de actividade

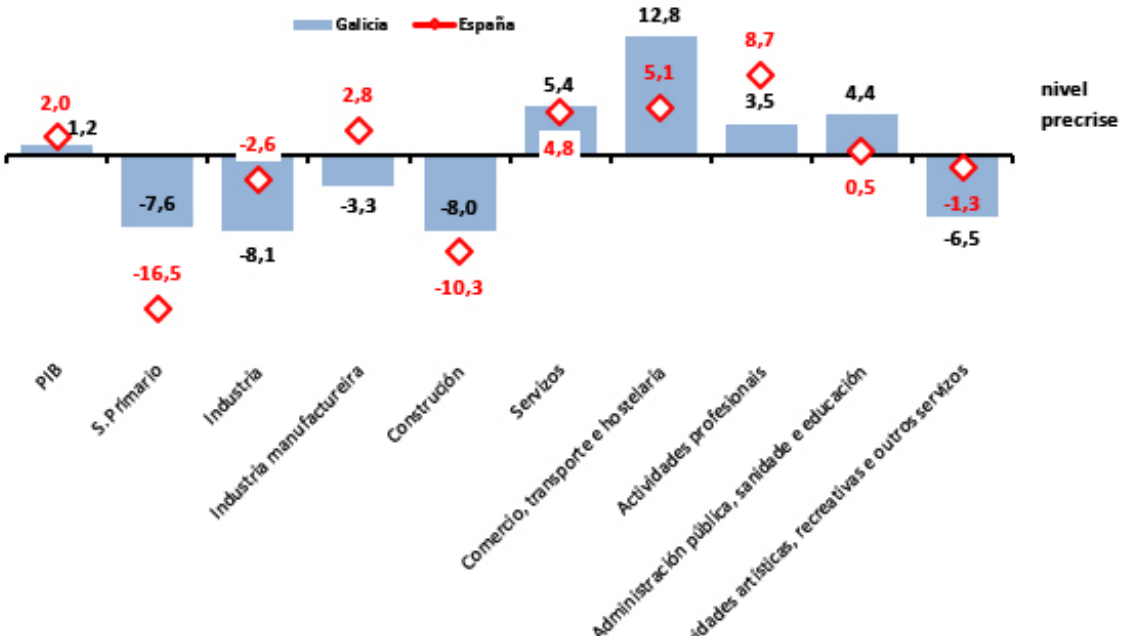

Fonte: IGE e INE

transporte e hostalería, que se sitúan en España un 5,1% por riba de cuarto trimestre de 2019, así como as actividades profesionais, cuxo veb é un 8,7% superior (3,5% en Galicia).

A contracción económica máis acusada na economía galega rexístrase tanto na industria como no sector da construción, cuxo valor engadido no segundo trimestre do ano representa en torno ao 92% do nivel precrise. No conxunto de España a actividade produtiva do sector da constrición é aínda un 10,3% inferior, fronte a un 2,6% no conxunto do sector industrial. Neste último caso cómpre resaltar a desigual evolución da industria manufactureira en Galicia e no conxunto do Estado; en concreto, a produción da industria manufactureira galega é un 3,3% inferior á estimada a finais de 2019 o que contrasta coa recuperación das manufacturas en España (2,6% superior ao nivel acadado no cuarto trimestre de 2019). Por último cómpre mencionar o desigual comportamento do sector primario, que no conxunto do Estado é un 16,5% inferior ao nivel precise fronte aos 7,6 puntos por baixo en Galicia.

No que á estrutura produtiva se refire,

Evolución da estrutura produtiva de Galicia. Principais ramas de actividade (VEB Galicia = 100)

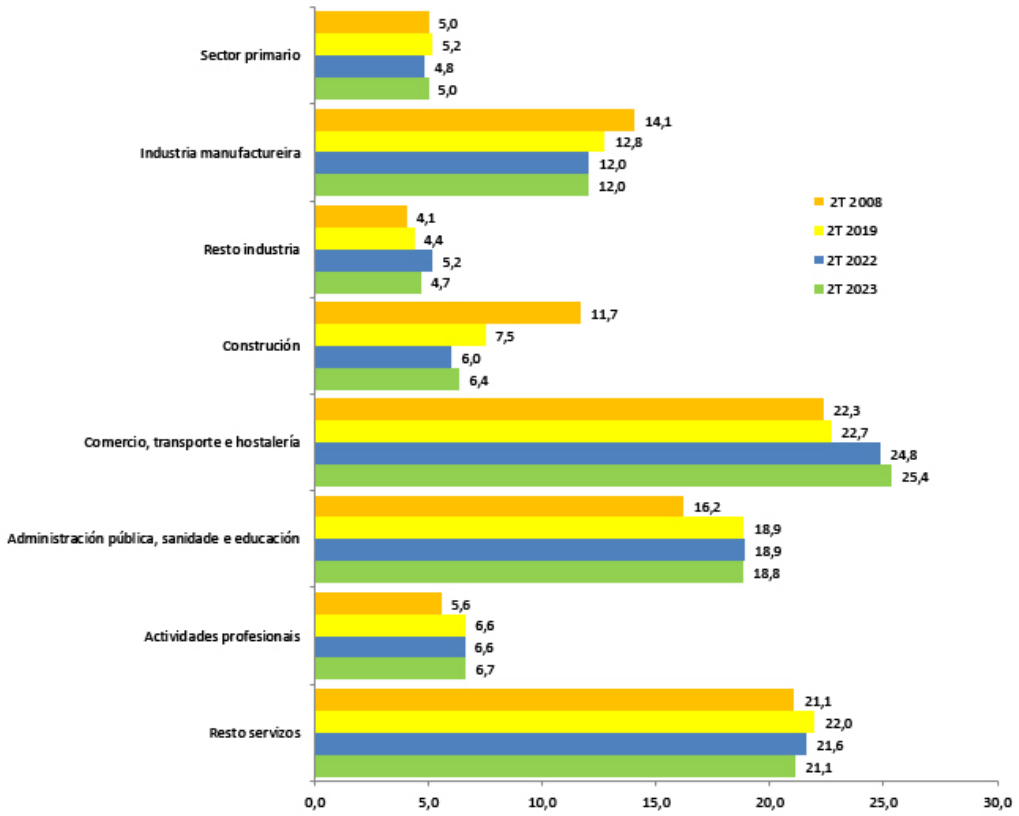

Fonte: IGE

e unha vez recuperado o nivel precrise na economía galega, cómpre resaltar o incremento do peso relativo do o subsector de comercio, transporte e hostalería, que no segundo trimestre do ano concentra o 25,4% do veb galego, seis décimas por riba do estimado no ano anterior (22,7% no mesmo período de 2019). A importancia relativa da administración pública, sanidade e educación mantense lixeiramente por baixo do 19%, o que supón un nivel similar ao estimado no segundo trimestre de 2019.

Asemade, cómpre mencionar que o peso da industria manufactureira man-

tense estable no 12% no segundo trimestre dos últimos dous anos considerados, se ben esta porcentaxe sitúase por baixo do nivel acadado no mesmo período dos anos 2019 e 2008 (12,8% e 14,1%, respectivamente). A importancia relativa do sector da construción aumenta ata o 6,4%, lonxe do 7,5% do mesmo período do ano 2019 ou do 11,7% se a comparación se realiza co ano 2008. Por último, o sector primario representar o 5% do valor engadido xerado pola economía galega, dúas décimas máis que no ano anterior.

Produtividade do factor traballo

Por último, cómpre facer referencia á evolución da produtividade da economía galega entendida como a cantidade producida por unha economía tanto en termos das horas traballadas como dos postos de traballo equivalentes a tempo completo. O devandito incremento interanual do PIB do 1,5% no segundo trimestre do ano trasládase ao mercado de traballo quen presenta unha medra superior tanto do número de horas (2,6%) como de postos de traballo (1,9%).

Tras esta evolución, Galicia presenta unha perda de competitividade real en ambos os dous casos, situándose no 1,1% se se mide en termos de horas efectivamente traballadas e no 0,4% en relación aos postos de traballo equivalente a tempo completo. No conxunto de España, a perda de competitividade medida en tempo de postos de traballo equivalente é do 0,8%, o que contrasta coa medra do 1,2% no caso das horas traballadas.

Se se considera o PIB en termos monetarios, a produtividade aparente do factor traballo en Galicia segue a ser inferior á da economía española. En concreto, sitúase un 5,9% por baixo se se mide en relación ao número de postos de traballo equivalente a tempo completo e un 3,7% no caso das horas traballadas. Como se reflicte no último gráfico, en ambos os dous casos o diferencial con respecto á media española mellora en relación ao ano 2019, pasando do 92,4% da media española no segundo trimestre de 2019 aos 94,1% no último trimestre no caso do traballo equivalente a tempo completo, e do 93% a 96,3% no devandito período no caso da produtividade en termos de horas traballadas.

Atendendo á distribución segundo sector de actividade cómpre insistir na reducida produtividade das actividades manufactureiras galegas en comparación co conxunto do Estado, así como a súa tendencia descendente. No segundo trimestre de 2023 supoñía o 69,8% da media estatal medida en termos de traballo equivalente a tempo completo e un 77% no caso das ho-

Produtividade aparente do factor traballo no 2º trimestre 2023. Taxas de variación interanual

HORAS EFECTIVAMENTE TRABALLADAS

	Galicia			España		
	PIB	Emprego	Produtividade	PIB	Emprego	Produtividade
Total	1,5%	2,6%	-1,1%	2,2%	1,0%	1,2%
Sector primario	-0,4%	0,9%	-1,3%	-1,9%	-4,2%	2,3%
Industria	1,8%	2,9%	-1,1%	1,1%	-0,6%	1,7%
Industria manufactureira	1,6%	2,9%	-1,3%	2,3%	0,0%	2,3%
Construción	3,6%	4,8%	-1,2%	2,2%	1,7%	0,5%
Servizos	1,4%	2,4%	-1,0%	3,0%	1,4%	1,6%

POSTOS DE TRABALLO EQUIVALENTE A TEMPO COMPLETO

	Galicia			España		
	PIB	Emprego	Produtividade	PIB	Emprego	Produtividade
Total	1,5%	1,9%	-0,4%	2,2%	3,0%	-0,8%
Sector primario	-0,4%	5,6%	-6,0%	-1,9%	-3,2%	1,3%
Industria	1,8%	1,6%	0,2%	1,1%	-0,7%	1,8%
Industria manufactureira	1,6%	1,6%	0,0%	2,3%	-0,1%	2,4%
Construción	3,6%	2,1%	1,5%	2,2%	2,9%	-0,7%
Servizos	1,4%	1,6%	-0,2%	3,0%	3,9%	-0,9%

Fonte: IGE e INE

ras traballadas, que son, con carácter xeral, as porcentaxes máis reducidas dende o ano 2008 (tan só en 2012 a produtividade en termos de postos traballo presenta un valor inferior, co 69,1%, e en 2013-2014 no caso das horas, ao representar o 76,5%).

Fronte á devandita situación, as actividades do sector primario presentan, ao igual que no ano anterior, unha produtividade aparente superior á media española en ambos os dous casos, situándose un 4,5% por riba da media estatal en termos de postos de traballo equivalente a tempo completo e un 0,6% en relación ás horas traballadas. Ademais, a construción e o sector servizos presentan unha produtividade aparente superior á media estatal en termos de horas traballadas (9,9% e 1,2%, respectivamente); situándose por contra lixeiramente por baixo se se mide en relación aos postos de traballo equivalente a tempo completo (-1,5% e -0,4%, respectivamente).

Produtividade aparente do factor traballo en Galicia no segundo trimestre 2019-2023. (España = 100)

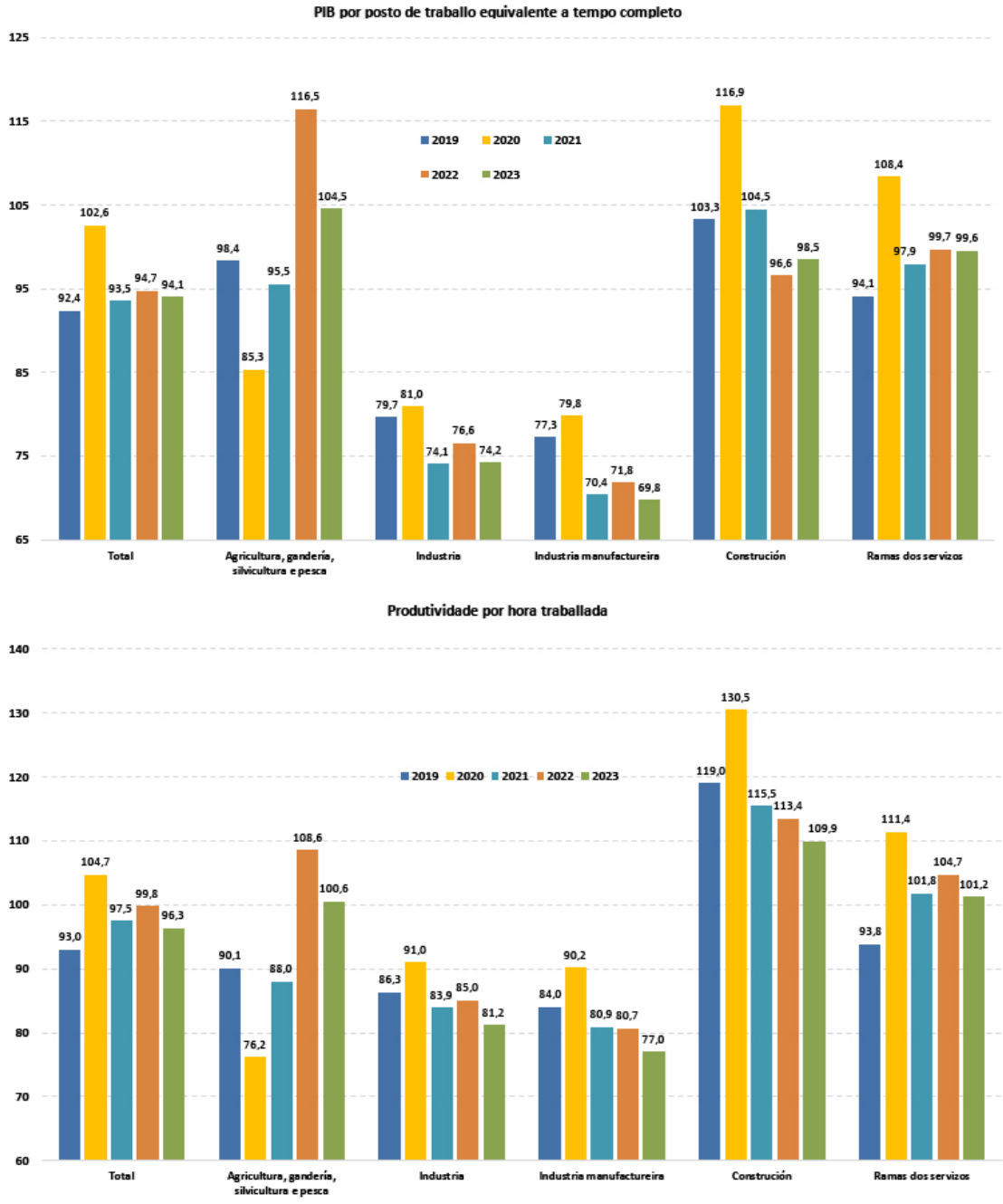

O MERCADO DE TRABALLO NO II TRIMESTRE DE 2023. DATOS GLOBAIS POSITIVOS

O mercado de traballo presenta, con carácter xeral, datos agregados positivos atendendo aos niveis de ocupación e a redución do desemprego. Ao igual que en trimestre anteriores, mellora tanto da participación das persoas no mercado laboral como na ocupación (taxas de actividade e de emprego), reducíndose ademais a taxa de paro. Asemade, mellora a calidade do emprego atendendo á redución da temporalidade.

Con todo estes datos teñen de ser matizados tendo en conta non só que Galicia é unha das CC.AA. coas taxas de actividade e ocupación máis reducidas, senón tamén que o mercado laboral no conxunto de España presenta un maior dinamismo que en Galicia, onde tan só as horas traballadas presentan un mellor comportamento. A EPA reflicte que a ocupación medra un 2,3% fronte ao 1,7% das afiliacións rexistradas, en tanta que as contas económicas amosan unha medra do 2,6% das horas traballadas e do 1,9% dos portos de traballo equivalente a tempo completo.

O balance positivo da ocupación apréciase no feito de que todo o emprego creado é emprego indefinido e fundamentalmente no sector privado, creándose emprego en todos os sectores agás na industria derivado da destrución de emprego no ámbito enerxético. Asemade, o emprego a xornada completa presenta un maior dinamismo que a ocupación a tempo parcial. No que ao desemprego se refire, o positivo descenso ven motivado en boa medida pola redución das persoas que levan máis dun ano nesa situación (-21,8%), salientando ademais o descenso do número de fogares con todos os seus activos en paro (-9,1%). Por último, mención especial require o incremento da poboación activa de 25-34 anos.

Unha primeira aproximación global á situación do mercado de traballo en Galicia ten de realizarse a partir dos indicadores básicos do mercado laboral e a súa comparación co resto das CC.AA.: taxa de actividade, taxa de ocupación, taxa de paro e taxa de temporalidade. Galicia mantense entre as Comunidades autónomas coas taxas de actividade e ocupación máis reducidas, situándose nunha posición intermedia no caso da taxa de paro. Fronte a estes datos, hai que resaltar que Galicia é a cuarta C.A. coa taxa de temporalidade máis reducida tras Madrid, Cataluña e A Rioxa.

No concernente á taxa de actividade, a participación laboral dos galegos mantense no último trimestre no 53,2%, case seis puntos por baixo do estimado no conxunto do Estado (59%). Esta porcentaxe mantén a Galicia como a segunda C.A. coa taxa

máis reducida tras Asturias, cun 50,4%. A taxa de actividade feminina é notablemente inferior á masculina, con valores do 49,6% e 57,2%, respectivamente, o que supón un diferencial de 7,6 puntos porcentuais (oito no ano anterior). No conxunto do Estado, o diferencial mantense por riba do existente en Galicia (9,6 puntos), aumentando a taxa de actividade feminina ata o 54,3% e a masculina ata o 63,9%.

No que á taxa de ocupación se refire, a relación entre a poboación ocupada e a poboación maior de 16 anos ascende en Galicia ata o 48,1%, reducíndose o diferencial con respecto á media estatal que se sitúa en catro puntos fronte aos 4,2 do ano anterior (en España ascende ata o 52,1%). Esta porcentaxe sitúa a Galicia como a cuarta Comunidade Autónoma con menor taxa de emprego, por diante de Asturias (45,1%), Estremadura (46,8%) e Andalucía (47,1%).

Ao igual que acontece coa taxa de actividade, a participación das mulleres é significativamente inferior á dos homes, sendo o diferencial en Galicia novamente inferior ao estimado no conxunto do Estado. Entre os homes a taxa de emprego sitúase no 52% fronte ao 44,5% no caso das mulleres, o que implica un diferencial de 7,6 puntos, fronte aos 10,3 puntos en España (57,4% e 47,2%, respectivamente).

A taxa de paro galega descende no último ano ata o 9,6%, dous puntos inferior á media estatal (11,6%), lonxe do rexistrado no País Vasco, Baleares e A Rioxa, cunha taxa inferior ao 7,5%. Este valor sitúa a Galicia nunha posición intermedia respecto ao resto das CC.AA. A taxa feminina é superior á masculina en todas as CC.AA. situándose en Galicia no 10,3% e 8,9%, respectivamente, fronte aos 13,2% e 10,2% en España.

Taxas de actividade, ocupación, paro e temporalidade 2º trimestre 2023

	Galicia	España	Mellores CC.AA.	Peores CC.AA.
Taxa de actividade	53,2%	59,0%	Baleares (65,0%) Madrid (63,4%) Cataluña (61,5%) Murcia (59,5%)	Asturias (50,4%) Galicia (53,2%) Castela e León (54,6%) Cantabria (55,4%)
Taxa de ocupación	48,1%	52,1%	Baleares (60,3%) Madrid (57,4%) Cataluña (56,3%) A Rioxa (54,8%)	Asturias (45,1%) Estremadura (46,8%) Andalucía (47,1%) Galicia (48,1%)
Taxa de paro	9,6%	11,6%	País Vasco (7,1%) Baleares (7,2%) A Rioxa (7,5%) Cantabria (8,1%)	Andalucía (18,1%) Estremadura (17,1%) Canarias (15,3%) Castela A Mancha (13%)
Taxa de temporalidade	15,7%	17,3%	Madrid (12,6%) Cataluña (14,3%) A Rioxa (15,4%) Galicia (15,7%)	Estremadura (26,3%) Andalucía (22,2%) País Vasco (20,9%) Asturias (20,0%)

Fonte: INE

Principais datos do mercado de traballo en Galicia 2019-2023

miles de persoas	2019	2020	2021	2022	2022				2023	
					I	II	III	IV	I	II
Poboación maior de 16 anos	2.335,3	2.339,0	2.340,9	2.342,6	2.340,2	2.341,6	2.343,0	2.345,6	2.346,5	2.348,8
Poboación activa	1.241,1	1.220,9	1.228,2	1.240,4	1.232,4	1.244,7	1.248,6	1.235,9	1.238,7	1.249,9
25 - 34 anos	223,3	210,7	207,0	208,2	207,8	210,7	208,5	205,7	208,1	212,0
Poboación ocupada	1.095,2	1.074,2	1.085,1	1.103,7	1.091,4	1.105,2	1.113,8	1.104,5	1.103,7	1.130,2
Conta propia	216,6	205,3	208,2	203,2	199,0	205,6	201,7	206,3	206,3	204,4
Conta allea	878,3	868,6	876,4	900,4	892,2	899,5	911,6	898,2	897,2	925,7
Outra situación	0,3	0,4	0,5	0,2	0,2	0,2	0,4	0,0	0,2	0,2
Poboación parada	145,9	146,7	143,1	136,7	141,0	139,4	134,8	131,4	135,1	119,7
Parado longa duración	57,1	49,9	59,0	51,7	57,2	52,9	49,7	47,0	47,7	42,0
Poboación inactiva	1.094,2	1.118,1	1.112,7	1.102,2	1.107,7	1.096,9	1.094,4	1.109,7	1.107,8	1.098,8
Taxa de actividade	53,1%	52,2%	52,5%	52,9%	52,7%	53,2%	53,3%	52,7%	52,8%	53,2%
Taxa de ocupación	46,9%	45,9%	46,4%	47,1%	46,6%	47,2%	47,5%	47,1%	47,0%	48,1%
Taxa de paro	11,8%	12,0%	11,7%	11,0%	11,4%	11,2%	10,8%	10,6%	10,9%	9,6%
Taxa de temporalidade	26,5%	24,0%	24,5%	19,4%	22,5%	20,1%	18,9%	16,6%	16,4%	15,7%
Afiliacións (media trimestral)	1.015,3	996,0	1.015,5	1.036,9	1.023,8	1.038,8	1.045,1	1.039,8	1.035,0	1056,7
Paro rexistrado (media trimestral)	163,2	180,3	163,4	146,2	153,9	145,9	142,0	142,9	143,7	134,3

Fonte: IGE

Poboación activa

A poboación activa continúa a tendencia crecente dos últimos trimestres, acollendo no segundo trimestre do ano un total de 1.249.900 persoas, 5.200 persoas máis que no ano precedente, o que supón unha medra interanual do 0,4%, case punto e medio inferior ao do conxunto do Estado (1,8%). Ao igual que acontecera nos tres trimestres anteriores, o devandito incremento estimado en Galicia ven motivado polo comportamento das mulleres, con 5.900 persoas activas máis que no mesmo período do ano precedente (1%), o que contrasta co descenso en 700 persoas no caso dos homes (-0,1%). No conxunto de España a poboación activa medra en ambos os dous casos por noveno trimestre consecutivo, situándose as taxas de variación interanual no último trimestre no 2,1% entre as mulleres e no 1,6% no caso dos homes.

Xunto ao devandito incremento da poboación activa feminina cómpre mencionar o incremento entre as persoas maiores de 55 anos e a poboación máis nova, así como entre as persoas con estudios terminados de ESO segunda etapa e estudios primarios ou menos, e entre as persoas de nacionalidade estranxeira. Dunha ban-

Evolución trimestral da poboación activa 2021-23: distribución segundo sexos

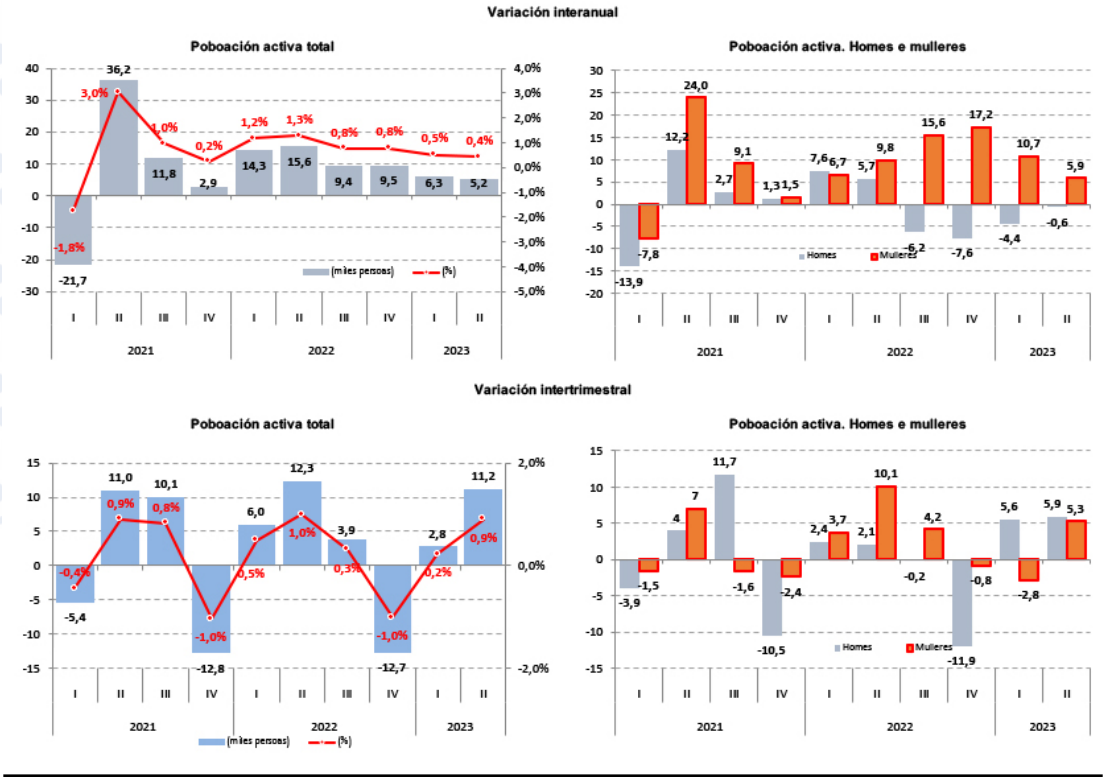

Fonte: IGE

da, o comportamento da poboación activa entre as persoas con estudos da ESO, segunda etapa, medra en 19.900 persoas (7,2%) fronte aos 3.400 entre as persoas con menor nivel formativo (10,8%). Doutra banda, o número de activos maiores de 55 anos medra un 4,9%, o que significa un total de 13.100 persoas máis, sendo esta porcentaxe do 7,6% entre aquelas persoas menores de 25 anos (4.300 persoas). Por último, a poboación activa de nacionalidade estranxeira medra un 11,7% respecto ao ano anterior (9.100 persoas máis) o que contrasta co descenso en 3.800 persoas no caso da poboación

de nacionalidade española (-0,6%). Mención especial merece un novo incremento interanual da poboación activa de 25-34 anos, cunha medra do 0,6% (1.300 persoas), crecemento non obstante inferior ao rexistrado no segundo trimestre de 2021 e 2022 (1,6% e 2,1%, respectivamente).

Fronte a este incremento, cómpre resaltar o acusado descenso da poboación activa entre as persoas con idades comprendidas entre 35 e 44 anos, que no segundo trimestre de 2023 foi do 3,9% respecto ao ano anterior (13.000 persoas menos), así como entre as persoas con nacionalidade española, cunha caída do 0,3% (3.800 persoas). Atendendo á distribución segundo nivel de estudios rematados, no segundo trimestre de 2023 hai 18.800 activos menos con estudos superiores (-3,2%).

Poboación activa II trimestre de 2023. Variación interanual

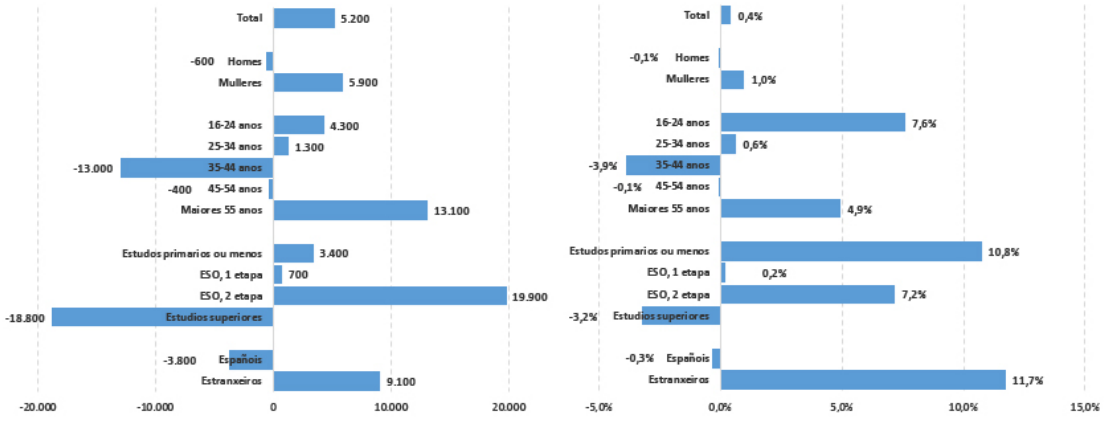

Fonte: IGE.

Ocupación

A desaceleración da economía galega no segundo trimestre do ano trasládase directamente ao mercado de traballo tendo en conta que tres dos catro indicadores da ocupación considerados presentan unha ralentización no seu rimo de crecemento. Con todo, cómpre destacar que todos presentan unha taxa de variación interanual superior ao rexistrado polo PIB (1,5%). Dunha banda, as afiliacións presentan un incremento interanual do 1,7%, o que supón 1,3 puntos menos que o rexistrado no ano anterior. Doutra banda, a poboación ocupada estimada pola EPA medra un 2,3% respecto ao ano precedente, tres décimas menos que en 2022. Asemade, as contas económicas reflicten unha ralentización no ritmo de crecemento do número de postos de traballo equivalentes a tempo completo, cunha medra un 1,9% fronte o 2,4% rexistrado no ano anterior; o que contrasta co incremento nun 2,6% do número de horas traballadas, cando no ano anterior descendera un 0,8%. Ao igual que en anos anteriores, o mercado laboral en España presenta con carácter xeral un mellor comportamento que en Galicia, aumentando un 2,9% a poboación ocupada, un 2,8% no caso das afiliacións e un 3% no caso dos postos de traballo equivalente a tempo completo (as horas traballadas aumentan tan só un 1%).

No concernente ao número medio de afiliacións en alta laboral ao Sistema da Seguridade Social en Galicia no segundo trimestre ascende a 1.056.652 persoas afiliadas, o que supón 17.887 afiliacións máis que no ano anterior. En termos relativos as afiliacións medran en Galicia un 1,7%, lonxe do 2,8% rexistrado en España. Atendendo á distribución segundo sexos, tanto en Galicia como no conxunto do Estado este incremento afecta en maior medida ao emprego feminino, situándose na Comunidade autónoma a taxa de variación interanual no 2,1% (10.684 afiliacións máis) fronte ao 1,4% entre os homes (7.207 afiliacións). Esta medra é máis intensa en España en ambos os dous casos: 3,2% e 2,3%, respectivamente.

No que se refire á análise da poboación ocupada, tras unha medra interanual do 2,3% Galicia conta con 1.030.200 persoas ocupadas, o que supón 25.000 máis que no ano anterior. Así, a taxa de ocupación ata o 48,1% -a cuarta Comunidade Autónoma coa taxa de emprego máis reducida-, situándose no conxunto do Estado esta porcentaxe no 52,1%.

A diferenza do acontecido nos tres trimestres anteriores, o devandito incremento interanual da ocupación en Galicia prodúcese tanto entre as mulleres, aumentando o emprego feminino en 15.100 persoas (2,8%), como entre os homes, con 9.900 ocupados máis (1,7%). O mercado laboral español presenta un maior dinamismo que o galego tanto entre homes como

Evolución trimestral da poboación activa 2021-23: distribución segundo sexos

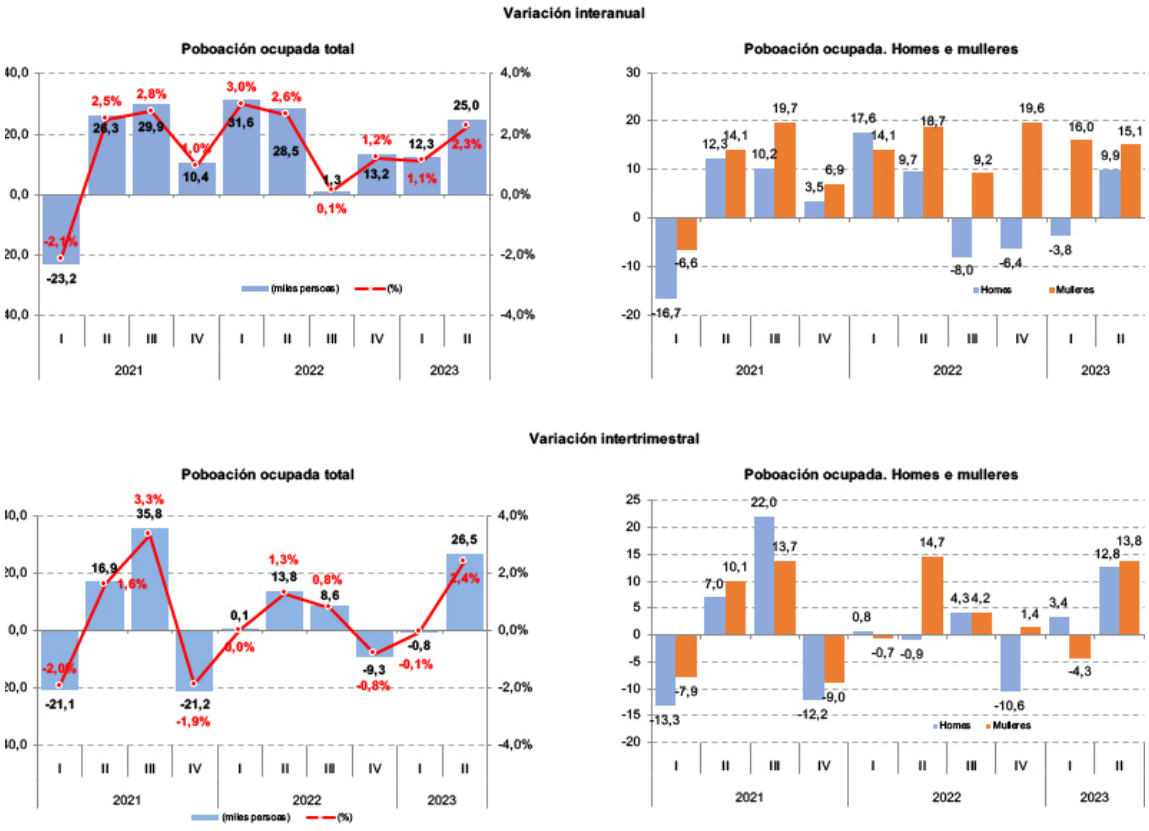

mulleres, estimándose unha medra interanual do 2,6% e 3,2%, respectivamente.

Tras esta evolución a taxa de ocupación sitúase en Galicia no 52,1% no caso dos homes, sete puntos e medio superior á estimada para a ocupación feminina (44,5%), manténdose estas porcentaxes por baixo do estimado para o mercado laboral español: 57,4% e 47,2%, respectivamente. En relación ao resto das CC.AA., tan só Asturias presenta unha taxa inferior á galega no caso dos homes, en tanto que a taxa de ocupación feminina sitúa a Galicia como a sexta C.A. coa taxa máis reducida tras Estremadura, Andalucía, Asturias, Castela e León e Canarias.

Centrándose na análise das cifras totais da ocupación estimadas pola EPA, ademais do devandita maior creación

Poboación ocupada en Galicia 2º trimestre 2023: distribución segundo sectores económicos, situación profesional, ocupación, idade e nivel de formación acadado

	Galicia (en miles de persoas)			Galicia/España (%)			Galicia 22/23		
	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres
Total	1.130,2	584,7	545,5	5,4	5,2	5,6	2,3	1,7	2,8
Sectores económicos									
Sector primario	71,9	50,4	21,4	9,6	8,9	11,8	11,6	18,3	-1,8
Industria	167,4	114,1	53,3	6,1	5,8	6,9	-0,6	-0,5	-0,6
Construción	74,3	67,4	6,8	5,5	5,4	5,7	0,7	0,4	1,5
Servizos	816,7	352,7	464,0	5,0	4,7	5,3	2,3	0,7	3,5
Situación profesional									
Traballadores por conta propia	204,4	121,9	82,5	6,4	5,9	7,3	-0,6	0,9	-2,7
Empregador	64,7	42,1	22,6	6,4	6,1	7,1	-5,4	7,7	-22,6
Empresarios sen asalariados	135,6	76,9	58,6	6,5	5,8	7,5	3,1	-2,8	11,8
Membros cooperativas	1,2	1,2		5,4	7,6	-	-40,0	-14,3	-100,0
Axuda na empresa ou negocio familiar	3,0	1,7	1,3	5,2	5,6	4,7	-18,9	41,7	-48,0
Asalariados	925,7	462,9	462,8	5,2	5,0	5,3	2,9	2,0	3,9
Sector público	193,9	83,0	110,9	5,5	5,6	5,5	1,2	6,8	-2,6
Sector privado	731,8	379,8	352,0	5,1	4,9	5,3	3,4	0,9	6,2
Outra situación	0,2		0,2	3,0	-	5,9	-		
Ocupación									
Directores e xerentes	29,1	20,5	8,7	3,4	3,7	2,9	-27,7	-31,2	-7,8
Técnicos e profesionais científicos e intelect.	204,2	78,8	125,4	4,9	4,5	5,2	4,8	-0,5	2,3
Técnicos e profesionais de apoio	130,2	76,8	53,4	5,2	5,0	5,5	3,7	-7,4	5,1
Empregados contables, admons. e outros empregados ofic.	91,7	28,8	63,0	4,4	4,2	4,5	-16,9	-0,3	-5,1
Trab. servizos restaur., persoais, protecc, vend. comerc.	261,5	86,4	175,1	5,8	4,8	6,4	10,4	1,1	2,8
Trab. cualificado no sector primario	56,3	39,0	17,3	12,8	11,0	20,8	8,3	16,8	-2,1
Trab. cualif. ind. manufact, construcc., minaría, agás operad.	148,6	132,0	16,5	6,7	6,5	8,9	1,8	18,6	-0,6
Operadores	95,1	80,2	14,9	5,8	5,6	6,5	8,5	55,2	-2,0
Ocupacións elementais	108,3	38,4	69,9	4,3	3,7	4,7	29,1	2,5	8,4
Ocupacións militares	5,1	3,8	1,3	4,9	4,2	9,6	-9,6	-129,7	11,5
Grupos de idade							-	-	-
16-19 anos	5,2	3,1	2,2	3,2	3,4	3,1	33,3	14,8	83,3
20-24 anos	40,9	22,6	18,4	3,9	3,9	3,9	23,9	7,6	53,3
25-34 anos	184,4	95,9	88,5	4,5	4,5	4,6	3,7	3,1	4,2
35-44 anos	291,9	148,6	143,3	5,5	5,3	5,7	-3,0	-3,4	-2,6
45-54 anos	353,2	183,0	170,2	5,8	5,5	6,0	1,1	1,4	0,7
55 e máis anos	254,6	131,5	123,0	5,9	5,6	6,3	6,2	6,1	6,1
Nivel de formación acadado (1)									
Analfabetos e educación primaria incompleta	2,0	1,7	0,4	0,8	1,1	0,5	-16,7	21,4	-60,0
Educación primaria	22,8	14,2	8,6	3,1	3,1	3,0	7,0	2,2	17,8
Educación. secundaria	583,3	335,5	248,0	5,7	5,6	5,8	7,0	5,8	8,8
Educación superior	522,0	233,4	288,6	5,3	5,0	5,6	-2,7	-3,7	-1,9

(1) Educación primaria inclúe estudios primarios incompletos, Educación secundaria inclúe 1ª etapa, 2ª etapa orientación xeral e profesional, e Educación superior inclúe doutorado
Fonte: INE, EPA

de emprego feminino, con carácter xeral pode afirmarse que o incremento do emprego prodúcese en maior medida no sector servizos, fundamentalmente no ámbito da hostalería, educación e actividades profesionais; entre as persoas traballadoras por conta allea, especialmente no ámbito privado; entre os que posúen estudios da ESO; así como entre os maiores de 45 anos e entre os de 20-34 anos. No extremo oposto cómpre mencionar a redución da poboación ocupada no sector industrial; entre as persoas traballadoras por conta propia; con estudios superiores; así como entre as persoas de 35 a 44 anos.

Atendendo á situación profesional dos ocupados, o devandito incremento da ocupación explícase polo incremento das persoas traballadoras por conta allea (26.200 persoas máis) o que contrasta co descenso do emprego por conta propia (1.200 menos), rexistrándose novamente importantes diferenzas entre homes e mulleres. Dunha banda, no que ao emprego asalariado se refire, a ocupación feminina presenta un maior dinamismo que o estimado para os homes, ao medrar un 3,9% respecto ao mesmo período do ano anterior (17.300 mulleres máis), case o dobre do experimentado entre os homes (9.900 persoas; 2%). Este diferencial ven explicado polo comportamento no sector privado, onde o emprego asalariado entre as mulleres medra en 20.500 persoas (6,2%), descendendo non obstante o emprego feminino no sector público (-3.000 persoas; -2,6%).

Doutra banda, a ocupación por conta propia aumenta tan só entre os homes (1.100 persoas máis que no ano anterior; 0,9%) reducíndose por contra entre as mulleres (2.300; -2,7%). No que ao emprego feminino se refire, cómpre salientar a positiva evolución do número de empresarias sen persoas asalariadas (6.200 mulleres máis; 11,8%), que se ve superada polo descenso de empresarias empregadoras (6.600 persoas menos; -22,6%) e entre aquelas que axudas na empresa familiar (-1.200; -48%). Entre os homes, salienta o incremento de empresarios con persoas asalariadas (3.000; 7,7%), descendendo o número de autónomos en 2.200 persoas (-2,8%). Como resultado deste comportamento, o mercado de traballo galego presenta unha medra interanual de 4.100 persoas empresarias sen asalariados (3,1%) fronte ao descenso en 3.700 persoas empresarias empregadoras (-5,4%).

No que atinxe á distribución sectorial, o sector servizos concentra o 72,3% da poboación ocupada en Galicia (816.700 persoas), representando o conxunto das ramas manufactureiras o 13,9% (157.200 persoas ocupadas). O sector da construción concentran o 6,6% da poboación ocupada total en Galicia (74.300 persoas) e as actividades do sector primario o 6,5%

(71.900 persoas). No ámbito do sector servizos a actividade que concentra o maior número de ocupados é a de comercio, cun 15,7% da poboación ocupada, por diante das actividades sanitarias e de servizos sociais, cun 8,6%, e a educación, co 7,2%.

Se se compara esta estrutura coa existente no mesmo trimestre de 2019, cómpre resaltar o desigual comportamento entre sectores ou ramas de actividade, salientando dunha banda o descenso nun punto porcentual do peso relativo da industria manufactureira, así como de oito décimas no caso das actividades sanitarias e servizos sociais, e sete no caso da hostalería e fabricación de material de transporte; aumentando por contra a importancia relativa da ocupación no sector de transporte e almacenamento e educación en nove e oito décimas, respectivamente, e en medio punto no caso da construción.

Poboación ocupada II trimestre de 2023: distribución segundo sexo e ramas de actividade

	2023 (en miles de persoas)			23/22 (taxa variación interanual)		
	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres
Total	1.130,2	584,7	545,5	2,3%	1,7%	2,8%
Sector Primario	71,8	50,4	21,4	11,5%	18,3%	-2,3%
Agricultura, gandaría, caza e silvicultura	51,1	33,8	17,3	15,1%	26,6%	-2,8%
Pesca e acuicltura	20,7	16,6	4,1	3,5%	4,4%	0,0%
Industria	167,4	114,1	53,2	-0,6%	-0,6%	-0,7%
Industrias extractivas	3,6	2,6	1,0	5,9%	-10,3%	100,0%
Industria manufactureira	157,2	106,6	50,5	0,1%	-0,1%	0,2%
Enerxía, subministro de auga e xestión de residuos	6,6	4,9	1,7	-16,5%	-5,8%	-37,0%
Construción	74,3	67,4	6,8	0,7%	0,4%	1,5%
Servizos	816,8	352,8	464,0	2,3%	0,7%	3,5%
Comercio por xunto e ao retallo; reparación vehículos motor e motocicletas	177,2	80,1	97,1	1,4%	-4,5%	6,9%
Transporte e almacenamento	60,7	45,8	14,9	10,6%	7,3%	22,1%
Hostalaria	79,1	34,5	44,7	16,8%	29,7%	8,8%
Act. de información, financeiras, inmobiliarias e profesionais	168,8	82,7	86,1	-1,4%	-10,1%	8,7%
Admón. pública e defensa; seguranza social obrigatoria	67,9	39,3	28,6	1,0%	0,3%	1,8%
Educación	80,9	25,8	55,1	11,7%	16,7%	9,8%
Actividades sanitarias e de servizos sociais	97,0	18,0	78,9	-12,2%	-20,4%	-10,2%
Resto de servizos	85,2	26,6	58,6	6,4%	24,3%	-0,2%

Fonte: IGE

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa

Estrutura da ocupación en Galicia 2019 e 2023. Peso relativo sobre a poboación ocupada total

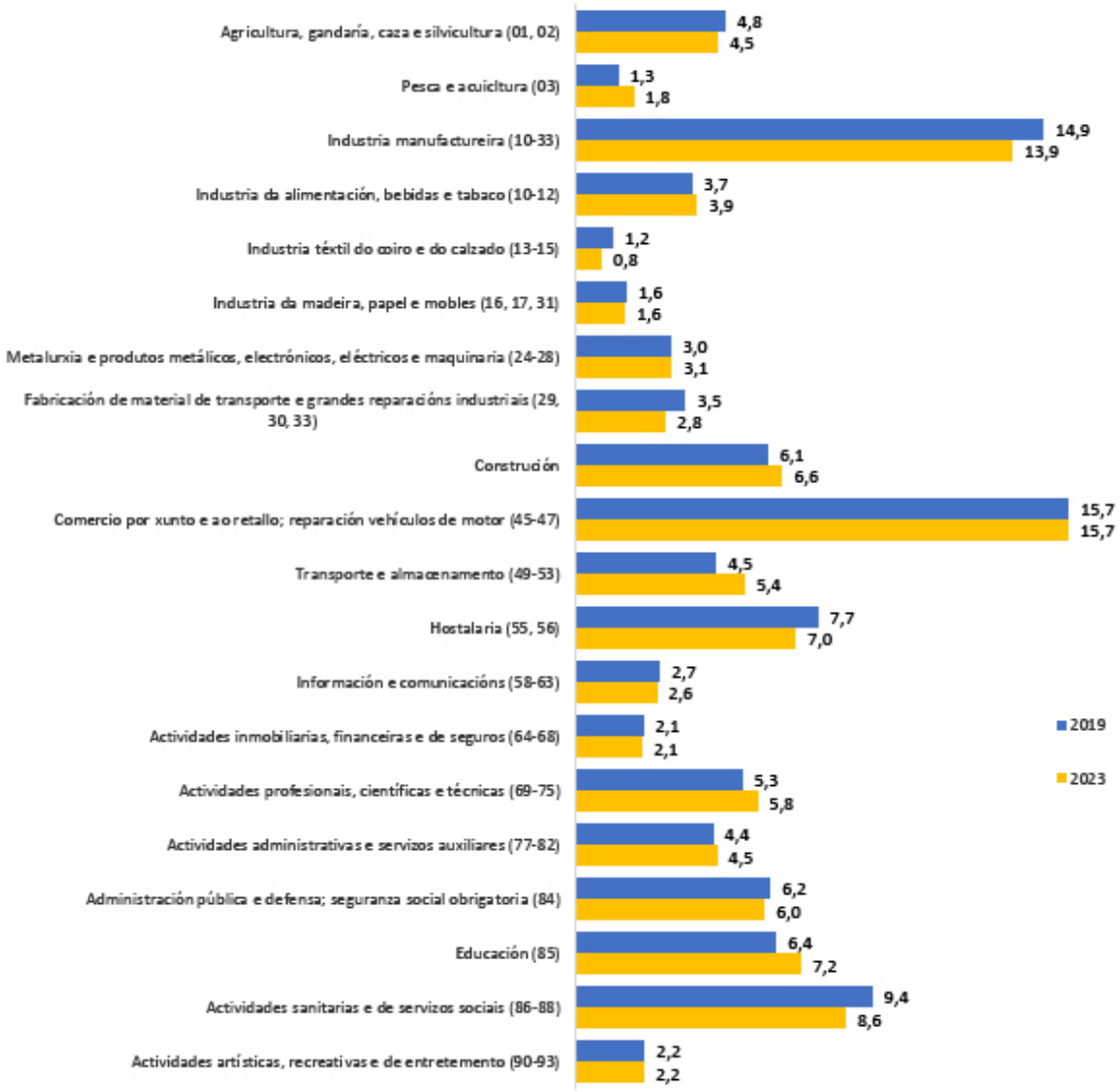

Calidade do emprego

No segundo trimestre do ano todo o emprego por conta allea creado, tanto en Galicia como en España, e tanto entre os homes como mulleres, é emprego indefinido. Entre abril e xuño o incremento do 2,9% do emprego asalariado (26.200 persoas) ven como resultado dunha medra do 8,6% das persoas asalariadas con contrato indefinido (61.700 persoas) e un descenso de case un 20% entre aquelas persoas con contrato temporal (-35.500 persoas). No conxunto do Estado, o emprego asalariado con contrato indefinido medra un 9,8% respecto ao ano anterior, descendendo un 19,8% o emprego temporal.

A análise da desagregación segundo sexo reflicte que no segundo trimestre do ano o emprego indefinido medra con maior intensidade entre as mulleres. En concreto, o emprego indefinido medra un 10,2% respecto ao ano anterior (35.100 persoas), máis de tres puntos por riba do rexistrado entre os homes (7,1%; 26.600 persoas). No conxunto de España o emprego indefinido presenta un crecemento superior ao estimado en Galicai, situándose as taxas de variación interanual no 8,8% entre os homes e no 10,9% entre as mulleres. No concernente ao emprego temporal, o descenso en Galicia prodúcese tanto en homes como en mulleres, se ben é máis intenso entre os homes, onde o emprego temporal redúcese un 22,3%, que entre as mulleres, cun 17,5% (17.700 e 17.800 persoas menos, respectivamente). O mercado laboral en España presenta esta mesma tendencia, situándose estas porcentaxes no 20,4% e 19,3%, respectivamente.

Tras esta evolución, a taxa de temporalidade descende ata o 15,7%, máis de punto e medio inferior á rexistrada no conxunto de España (17,3%), porcentaxe que sitúa a Galicia como a cuarta C.A. coa taxa máis reducida tras Madrid, Cataluña e A Rioxa. Atendendo a este indicador, a calidade de emprego feminino é sensiblemente inferior á masculina dado que a taxa de temporalidade entre as mulleres se sitúa en Galicia no 18,1% fronte ao 13,3% no caso dos homes. Do mesmo xeito, no conxunto de España a temporalidade oscila entre o 19,4% no caso das mulleres e o 15,4% no dos homes. Xunto á devandita redución da temporalidade en relación ao ano anterior, cómpre resaltar a redución do diferencial existente, que en Galicia se sitúa en 4,8 puntos fronte aos 5,3 do segundo trimestre do ano precedente (4,0 e 4,9 en España, respectivamente).

O devandito descenso das persoas asalariadas cunha contratación temporal prodúcese en Galicia tan só no ámbito privado, cunha caída interanual do 30,2% (36.300 persoas menos), aumentando por contra nun 1,2% no sector público (700 persoas máis). A diferenza do que acontece en Galicia, no conxunto de España o descenso

prodúcese en ambos os dous casos, sendo do 2% no sector público e do 27,1% no privado. Deste xeito, a taxa de temporalidade no ámbito público aumenta ata o 31,7%, máis de vinte puntos por riba do estimado para o sector privado (11,5%), situándose no conxunto do Estado en 31,1% e 13,9%, respectivamente.

Por último cómpre facer referencia á ocupación segundo tipo de xornada. Dunha banda, o emprego a tempo parcial presenta un maior crecemento en termos relativos, ao medrar un 3,6% respecto ao ano anterior, o que supón 5.600 persoas ocupadas máis. Doutra banda, a ocupación a xornada a tempo completo medra un 2% respecto ao segundo trimestre do ano anterior (19.400 persoas máis). Por contra, no conxunto do Estado a ocupación a xornada a tempo completo presenta un maior dinamismo que a xornada a tempo parcial, situándose as taxas de variación interanual no 3,2% e 1%, respectivamente.

A análise da desagregación segundo do sexo reflicte a desigualdade entre homes e mulleres xa que o 73% das persoas ocupadas a tempo parcial en Galicia son mulleres, case cinco puntos menos que no segundo trimestre do ano anterior (77,7%); en tanto que no caso do emprego a tempo completo o seu peso relativo aumenta ata o 44,2% (43,1% no mesmo período de 2022).

Se se considera tan só o emprego asalariado indefinido, oito de cada dez persoas asalariadas con contrato indefinido a tempo parcial en Galicia son mulleres (80,3%), case cinco puntos inferior ao estimado no segundo trimestre do ano anterior (85,2%); en tanto que no caso do emprego a tempo completo o seu peso relativo aumenta ata o 43,9% (42,3% no mesmo período de 2022). Asemade, o 21,2% das mulleres asalariadas con contrato indefinido teñen un emprego a tempo parcial o que contrasta co 4,9% estimado entre os homes (23,1% e 3,7% no ano precedente, respectivamente).

Desemprego

No segundo trimestre de 2023 a poboación parada descende en Galicia ata as 119.700 persoas, 17.700 menos que no mesmo período do ano anterior, das que 62.500 son mulleres (52,2%) e 57.200 son homes (47,8%). En termos relativos, o desemprego descende un 14,1% respecto ao ano precedente, porcentaxe superior á experimentada no conxunto do Estado, cunha redución do 5,4%. Tras esta evolución a taxa de paro en Galicia redúcese ata o 9,6%, dous puntos por baixo da media estatal (11,6%), o que a mantén nunha posición intermedia respecto ao resto das CC.AA.

Os datos das oficinas de emprego en Galicia reflicten o devandito descenso do desemprego, producíndose este con maior intensidade que o estimado pola EPA. No segundo trimestre do

Evolución da poboación parada e da taxa de paro en Galicia 2019-2023.

	2019	2020	2021	2022	2022 I	2022 II	2022 III	2022 IV	2023 I	2023 II
(en miles de persoas)										
Poboación parada	145,9	146,7	143,1	136,7	141,0	139,4	134,8	131,4	135,1	119,7
Homes	69,1	69,5	67,7	64,4	64,7	67,7	63,2	61,8	64,1	57,2
Mulleres	76,8	77,2	75,4	72,3	76,4	71,7	71,7	69,6	71,0	62,5
Paro de longa duración	57,1	49,9	59,0	51,7	57,2	52,9	49,7	47,0	47,7	42,0
(Taxa de variación interanual; %)										
Poboación parada	-12,1	0,5	-2,5	-4,5	-10,9	8,5	6,4	-2,7	-4,2	-14,1
Homes	-13,1	0,6	-2,6	-4,9	-13,4	-5,6	2,9	-2,1	-0,9	-15,5
Mulleres	-11,1	0,5	-2,3	-4,1	-8,6	-11,0	9,8	-3,3	-7,1	-12,8
Paro de longa duración	-21,8	-12,6	18,2	-12,4	-6,8	-17,0	-3,5	-20,9	-16,6	-20,6
(porcentraxe de poboación activa; %)										
Taxa de paro										
Total	11,8	12,0	11,7	11,0	11,4	11,2	10,8	10,6	10,9	9,6
Homes	10,7	10,9	10,6	10,1	10,1	10,5	9,8	9,8	10,1	8,9
Mulleres	12,8	13,2	12,8	12,0	12,9	11,9	11,8	11,5	11,8	10,3
Segundo nivel de estudios										
Estudios primarios	30,0	27,5	26,7	24,2	26,4	25,7	20,2	24,1	28,0	28,4
ESO. 1ª etapa	16,7	15,9	15,9	13,3	14,2	13,9	12,2	13,0	13,4	10,6
ESO. 2ª etapa	15,0	15,5	15,6	12,8	13,4	13,6	12,4	11,8	12,4	10,7
Educación superior	8,4	10,2	9,6	8,1	8,0	7,7	8,7	7,8	7,3	7,1
Segundo grupos de idade										
Menores de 25 anos	27,8	33,1	32,2	32,5	32,0	34,9	32,5	30,4	28,7	24,3
De 25 a 54 anos	11,3	11,7	11,0	10,2	10,7	10,2	9,9	10,1	10,4	8,9
Maiores de 55 anos	9,9	8,9	10,0	9,2	9,7	9,8	8,9	8,3	9,0	8,7
Segundo nacionalidade										
Española	11,1	11,3	10,7	10,3	10,5	10,6	10,2	10,1	9,7	8,6
Estranxeira	23,9	24,6	27,0	21,4	27,3	20,8	19,7	18,0	26,9	22,8

Fonte: IGE

ano o número medio de persoas paradas rexistradas redúcese un 8% respecto ao ano anterior para situarse en torno a 134.300. No conxunto do Estado esta taxa de variación interanual sitúase no 6,9%.

Atendendo ao valor das taxas de paro, que reflicten a relación entre a

poboación parada e a poboación activa, o desemprego segue a afectar en maior medida ao desemprego feminino. Dunha banda, a taxa de paro entre as mulleres descende ata o 10,3% fronte ao 8,9% entre os homes. Este diferencial entre homes e mulleres é máis acusado no conxunto do Estado, onde a taxa de paro feminino descende ata o 13,2%, tres puntos máis elevada que o desemprego entre os homes (1,4 puntos en Galicia).

As persoas menores de 25 anos, estranxeiros e con estudios primarios volven a ser os colectivos máis afectados polo desemprego. Dunha banda, a taxa de paro entre os menores de 25 anos descende no último trimestre ata o 24,3%, máis de dez puntos inferior ao estimado na mesma data do ano anterior (34,9%), mentres que entre as persoas de 25 a 54 anos a taxa de paro redúcese ata o 8,9% (10,2% no ano precedente) e entre os maiores de 55 anos ata o 8,7% (9,8% en 2022). Doutra banda, atendendo ao nivel de estudos rematados, a taxa de paro aumenta entre as persoas con estudos primarios (28,4% no segundo trimestre fronte ao 25,7% no ano anterior) o que contrasta co descenso estimados nos outros tres grandes grupos. Asemade, esta taxa descende a medida que aumenta o nivel formativo, situándose no 7,1% entre aquelas con educación superior (7,7% no ano anterior). Por último, a pesar de que a taxa de desemprego descende entre as persoas con nacionalidade española e estranxeira, entre estas últimas a taxa de paro sitúase no 22,8% fronte ao 8,6% entre as persoas españolas.

O devandito descenso do número de persoas en situación de desemprego ven motivada en boa medida pola evolución de parados e paradas que levan máis dun ano nesta situación. En concreto, no segundo trimestre hai un total de 45.800 persoas que levan máis dun ano en paro, o que representa o 38,3% do desemprego en Galicia (42% no mesmo trimestre do ano anterior). En relación ao ano precedente, o paro redúcese en 12.800 persoas, o que supón un 21,8% menos que en 2022.

O descenso do paro de longa duración afecta a todos os grupos de idade agás aos menores de 25 anos (500 persoas máis), se ben en distinta intensidade. Cómpre resaltar a caída estimada entre as persoas de 35-44 anos, con 6.000 persoas paradas menos que no ano anterior (47,6%), por diante das persoas con idades comprendidas entre 25-34 anos (-29,5%; 3.100 persoas menos).

Por último, cómpre facer referencia á situación dos fogares galegos segundo a tipoloxía de actividade. Un primeiro aspecto positivo é o descenso do número de fogares con todos os seus activos en situación de desemprego. En concreto, tras un descenso interanual

do 9,1%, Galicia conta con 47.700 fogares con todos as persoas activas en paro, 4.800 fogares menos que no ano anterior, o que representa o 4,2% dos fogares galegos (5,2% no mesmo período dos anos 2020 e 2021). Ademais, aumenta o número de fogares onde todas as persoas activas están ocupadas, acadando os 652.900 fogares, o que supón un 2,6% máis que no ano precedente (16.300 fogares máis).

COMENTARIO

COMPORTAMIENTO DE LOS PUERTOS DEL EJE ATLÁNTICO EN EL PERIODO 2019-23: UN ANALISIS DIFERENCIAL

FERNANDO GONZÁLEZ LAXE

I. INTRODUCCIÓN.

En los últimos años la mayor parte de los investigadores y dirigentes empresariales han tratado de encontrar respuestas a cómo los puertos se articulan con el territorio. En la actual fase de globalización se están modificando los paradigmas tradicionales sobre los que se investigaba la actuación de los puertos.

Hasta hace poco tiempo, los estudios portuarios estaban enfocados desde unas perspectivas disciplinarias en la que prevalecía un enfoque funcionalista, en los que las unidades de análisis eran los propios espacios portuarios; y, por lo tanto, se estudiaban las entidades en sí mismas, en donde se desarrollaban las actividades comerciales y de servicios. Más tarde, se tienen en cuenta los enfoques sistémicos, que sitúan a los puertos en una posición nueva, dentro de las cadenas de circulación física de las mercancías. Es decir, los puertos son entendidos como nodos intermedios, dentro de redes logísticas y de transporte multimodal que facilitaban la conformación de cadenas de producción-distribución a nivel global.

De esta manera, se asiste a nuevos flujos de mercancías movilizadas bajo los parámetros de puerta a puerta y sin ruptura de carga, a través de contenedores-estándar que se adaptan a los demás modos de transporte, pudiendo desplegarse y localizarse sobre distintas ubicaciones en diversas latitudes y continentes.

La reconfiguración del sistema económico mundial, derivada de la recesión del 2008, dio lugar a un predominio de los aspectos circulatorios y financieros, más que sobre los aspectos productivos. De ahí que la movilidad y la conectividad se consideraron elementos básicos de los análisis modernos. No es extraño, por lo tanto, apreciar cuatro aspectos relevantes:

a) la fragmentación de la producción, facilitando con ello la especialización de cada fase de los procesos productivos en función de las ventajas comparativas de cada territorio;

b) una nueva perspectiva tecnológica, operativa y organizativa de las unidades de producción, que permite

I. INTRODUCCIÓN.

En los últimos años la mayor parte de los investigadores y dirigentes empresariales han tratado de encontrar respuestas a cómo los puertos se articulan con el territorio. En la actual fase de globalización se están modificando los paradigmas tradicionales sobre los que se investigaba la actuación de los puertos.

Hasta hace poco tiempo, los estudios portuarios estaban enfocados desde unas perspectivas disciplinarias en la que prevalecía un enfoque funcionalista, en los que las unidades de análisis eran los propios espacios portuarios; y, por lo tanto, se estudiaban las entidades en sí mismas, en donde se desarrollaban las actividades comerciales y de servicios. Más tarde, se tienen en cuenta los enfoques sistémicos, que sitúan a los puertos en una posición nueva, dentro de las cadenas de circulación física de las mercancías. Es decir, los puertos son entendidos como nodos intermedios, dentro de redes logísticas y de transporte multimodal que facilitaban la conformación de cadenas de producción-distribución a nivel global.

De esta manera, se asiste a nuevos flujos de mercancías movilizadas bajo los parámetros de puerta a puerta y sin ruptura de carga, a través de contenedores-estándar que se adaptan a los demás modos de transporte, pudiendo desplegarse y localizarse sobre distintas ubicaciones en diversas latitudes y continentes.

La reconfiguración del sistema económico mundial, derivada de la recesión del 2008, dio lugar a un predominio de los aspectos circulatorios y financieros, más que sobre los aspectos productivos. De ahí que la movilidad y la conectividad se consideraron elementos básicos de los análisis modernos. No es extraño, por lo tanto, apreciar cuatro aspectos relevantes:

a) la fragmentación de la producción, facilitando con ello la especialización de cada fase de los procesos productivos en función de las ventajas comparativas de cada territorio;

b) una nueva perspectiva tecnológica, operativa y organizativa de las unidades de producción, que permite contemplar las alteraciones en el campo de la movilidad y en lo tocante al desarrollo de los sistemas de transporte, dando pie a que la logística sea imprescindible en lo que concierne a la definición de las estrategias;

c) la configuración de un territorio de redes y de conectividad, fruto de las dinámicas de desregulación y privatización de una parte sustantiva de las funciones que estaban administrando y gestionando las instituciones públicas; y

d) a partir de ahora, la distancia física adquiere un papel menos relevante, dada la constitución de amplias redes globales. La existencia de una fragmentación de la producción en ámbitos

territoriales vinculados a las propias redes globales de producción y circulación y el desarrollo de las relaciones de proximidad, de cohesión geográfica y cultural, al estilo que había definido Veltz (1999), en su ya clásica concepción de la economía de archipiélago, contribuyen a la mencionada configuración y articulación.

Esta nueva contextualización significa la determinación de zonas de mayor o menor intensidad económica con efectos parciales y selectivos sobre los territorios, tal y como responde a la actual fragmentación de los procesos productivos a escala global; al nuevo rol de la logística; y al control de los flujos y redes

Los puertos, siguiendo esta dinámica, son concebidos como nodos específicos que desarrollan la función de aglomeración y concentración territorial. Esto es, procuran lograr polarizar espacialmente las actividades; y, desde dichos enclaves o pivotes, poder distribuir flujos internacionales de mercancías e información correspondientes a las cadenas de valor.

De esta forma, los puertos inciden en desarrollar dos nuevos conceptos: en primer término, en favorecer y promover la búsqueda de una mayor conectividad modal y territorial; y, en segundo lugar, estimular la inserción en cadenas globales de suministros, que, hasta escaso tiempo, se encontraban fragmentadas tanto en el tiempo como en el espacio.

II. LOS FLUJOS MARITIMOS Y LAS REDES DE PUERTOS.

Desde una perspectiva más detallada es fácil considerar una nueva configuración del territorio. El espacio económico queda reflejado en función de los espacios de flujos y de la conectividad, cuyos elementos básicos suponen tener en cuenta las redes físicas de transportes multimodales internacionales y la localización de los nodos claves (hub´s), tal y como exponen tanto Ducruet como Berti y colaboradores en sus últimas aportaciones (Ducruet, 2020; Berti et al., 2020).

Los puertos y la red global de los mismos junto al transporte multimodal existente constituyen los rasgos esenciales para determinar los elementos claves de los procesos de conectividad y de inserción internacional. Lo son, porque los hub´s o plataformas logísticas poseen como tareas básicas lograr concentrar grandes volúmenes de carga y de información. Esto es, captar y polarizar cargas (y volúmenes) que serán procesadas, organizadas y distribuidas hacia distintas áreas geográficas mediante la configuración de una articulación modal y territorial de los sistemas de transporte que converjan en el mencionado nodo portuario.

Asistimos, pues, a una dinámica mundial que configura, al mismo tiempo, puertos aglutinadores de embarcaciones y de mercancías con nuevas formas de articulación territorial. No hay

duda, entonces, que los hinterlands, como zonas de influencia territorial de los puertos, adquieren gran relevancia en estos planteamientos.

Bajo esta concepción hay que reseñar que entre los objetivos de los planes estratégicos de las autoridades portuarias se sitúan los desafíos definidos por la ampliación de sus radios de alcance geográfico hasta alcanzar vínculos con otros espacios territoriales distantes, en un primer término; y, en segundo lugar, una de sus finalidades consiste en ganar los hinterlands de los puertos próximos.

Debido a las mayores aperturas comerciales y a los continuos procesos de reestructuración económica, los esfuerzos de los puertos se centran en lograr captar espacios territoriales más amplios (por medio de nuevos desarrollos de infraestructuras y en atender a las cadenas integradas de transporte). La asignatura pendiente se ha centrado en propiciar la ampliación de la cobertura territorial y en poder intervenir en las zonas tradicionales de los puertos vecinos. Se busca ampliar tanto el hinterland como el foreland; es decir, ampliar la cobertura espacial.

Los estudios más recientes, como los expuestos por Notteboom y Haralambides (2020), Ducruet (2020), Cheung (2020) o Ghorbani et al., (2022), por ejemplo, nos indican que los puertos más dinámicos buscan:

a) obtener y/o desviar crecientes volúmenes de carga contenedorizadas del hinterland; y

b) estar muy cerca de la intersección entre rutas principales y alimentadoras.

Aquí radican las ventajas comparativas y los niveles de potencialidades. Esto es, contribuir a precisar y a definir el posicionamiento estratégico. La potencialidad de cada puerto será, por tanto, diferente. Atendiendo a sus marcos estratégicos se puede determinar los niveles de cumplimiento de sus misiones; pero, a la vez, también sirve para subrayar las debilidades de sus bases conceptuales y empíricas. La consideración relevante es evaluar el grado de concentración de los flujos de mercancías en los puertos, y la ubicación de los puertos en los corredores multimodales. Dicho ejercicio nos permite subrayar el saldo de puertos ganadores y puertos perdedores; y, al mismo tiempo, el establecimiento de una nueva jerarquía en el ranking.

III. COMPETENCIA PORTUARIA Y REDES LOGISTICAS.

La concurrencia se ha intensificado entre los agentes principales participantes en las redes multimodales, primando el desarrollo de nuevas terminales especializadas con mayor contenido tecnológico e integrado en los servicios puerta a puerta. Dicha presencia de terminales enlaza con

las terminales interiores o nodos logísticos, localizados en espacios económicos próximos.

Algún puerto como Leixoes, por ejemplo, ha apostado por un nuevo planeamiento. En su nueva misión estratégica ha definido las prioridades de su inserción en los corredores multimodales (conexión con autopistas, proximidad a estación ferroviaria, vinculación logística con el aeropuerto) que le permite convertirse en un potente nodo de articulación de flujos con muchas áreas económicas. Otro puerto, como el de A Coruña, renuncia a las dinámicas de contenedorización y de inserción en las redes de suministro globales, para reorientar su estrategia específica en la conversión y fomento de un puerto hub-energético aprovechando los procesos de transición energética y digital. Son, pues, dos casos completamente diferentes; pero que permiten trasladar los diferentes posicionamientos al mismo tiempo que facilitan la constatación de que los puertos pueden llegar a desarrollar sus próximas funciones hacia nuevas operaciones, nuevos enlaces y una amplia conectividad; o, por el contrario, mantener una apuesta hacia una nueva configuración activa relacionada con los aprovisionamientos energéticos y sus nuevas exigencias.

La concurrencia interna es todavía tímida en los puertos comerciales de la fachada atlántica peninsular. Sin embargo, si resulta fácil colegir los niveles de especialización con la presencia de diversas plantas de las ramas del automóvil, piedras, abonos, maderas, productos siderúrgicos, generadores energéticos, entre otros, que permiten establecer determinados vínculos de conexión entre el puerto y las distintas empresas y áreas logísticas (la pesca, por ejemplo).

En suma, los puertos forman parte de los procesos de producción-circulación de los flujos de empresas y desempeñan labores concretas en el ámbito de los nuevos servicios especializados. El puerto funciona como un gestor, administrador y distribuidor en los tiempos y en los ritmos demandados por los agentes involucrados en el sector y asociados al mismo, dentro de una red productiva internacionalizada y formando parte de una amplia cadena logística. Es decir, desarrollan una ecuación basada en la interacción espacio-tiempo, en la medida que es preciso desarrollar y coordinar actividades productivas y de servicios interconectadas en tiempo real, y entre unidades fragmentadas territorialmente bien sean distantes o a lo largo de varios continentes.

De ahí que no sea baladí afirmar que un puerto no trata, en exclusiva, de la acumulación de obras de infraestructuras, sino de la creación de valor a través de los productos y servicios destinados a favorecer la fluidez, la seguridad y la fiabilidad. Es decir, no siempre una mayor oferta de infraestructuras va ligada con la creación de una nueva demanda.

Se puede afirmar que, dentro de la

economía globalizada, los actores escogen un puerto en función de sus aptitudes para convertirse en un modo de articulación de redes, capaz de garantizar un nivel eficiente de posibilidades de desplegarse sobre distintos fragmentos territoriales logrando un mayor nivel de accesibilidad y conectividad. Por eso, son muy frecuentes los estudios sobre la elección y selección del puerto.

Pero, además de la localización geográfica y de los postulados de una estrategia correcta, es precisa la existencia de actores locales, regionales y globales dedicados a crear fluidez y a acelerar la circulación física de las mercancías (Ashrafi et al., 2020). Es decir, operadores logísticos, agentes de aduana, operadores multimodales, consorcios de navieras, transportistas ferroviarios, zonas de actividades logísticas. Muchos de ellos provienen de una larga tradición histórica, aunque la mayoría de los que encabeza los rankings de presencia, volumen y conectividad son modernos.

IV. LOS PUERTOS DE LA FACHADA ATLÁNTICA.

Examinando el comportamiento de los principales puertos de la fachada marítima de Galicia y del Norte de Portugal se puede evaluar los resultados de su visión estratégica a lo largo de los últimos años.

En este caso, se ha procedido a estudiar los volúmenes de tráficos y de los movimientos de barcos registrados a lo largo del periodo 2009-2023. Es decir, una referencia a lo que existía antes de la Gran Recesión (2009) a la situación previa a la pandemia (2019); y, posteriormente, a los años siguientes, los de la recuperación y adaptación a los nuevos escenarios.

No hay duda que 2009 fue el año crítico de la denominada Gran Recesión. En el mismo, se anotaron las peores cifras económicas de la primera parte del siglo XXI. Todos los países del mundo arrojaron signos negativos respecto a la situación económica, producto de la relevante recesión, llegada a ser considerada como una de las más severas después del crack del 1929. Después de una fuerte caída, comienza un periodo de recuperación económica, en forma de U, que se ha ido prolongando, con sus propios vaivenes, hasta este año 2020, donde los efectos del COVID-19, de nuevo, han hecho mella en todas las economías mundiales.

Nos proponemos examinar como los seis puertos comerciales más relevantes de la fachada atlántica nor-occidental ibérica han reaccionado ante dicha fase de la economía y sobre qué bases han cimentado su fase alcista.

De una parte, hay que remarcar que el crecimiento no fue armónico, ni equilibrado para todos ellos; sino que se refleja una importante asimetría en lo que concierne a las tasas de crecimiento. En segundo lugar, se

aprecia una notable especialización productiva, derivada de las empresas instaladas en las proximidades de los recintos portuarios o bien de la oferta de infraestructuras y de servicios suministrada por la Autoridad Portuaria respectiva; y, en tercer lugar, también es de reseñar una mejora en los términos de conectividad e inserción internacional en aquellos puertos que han desempeñado apuestas estratégicas activas.

Respecto a la evolución de los tráficos, casi todos los seis puertos comerciales experimentaron crecimientos positivos durante el periodo 2009-2019. Algunos de ellos muestran aumentos superiores al 35%. Sobresalen los casos de A Coruña, Marín, Vigo y Vilagarcía. Las actuaciones llevadas a cabo han permitido reforzar su especialización y, merced a ello, fueron capaces de aumentar sus volúmenes de tráfico de manera espectacular. El otro puerto que también mejora, Leixoes, registra aumentos más modestos (en torno al 5%)). Solo un puerto ha disminuido sus tráficos a lo largo del periodo estudiado, el de Ferrol, con un descenso del 8%, debido, fundamentalmente, a los cambios de escenarios de la industria de la comarca.

Los resultados durante el periodo 2019-2022 arrojan otra panorámica. De una parte, contabilizamos puertos que registran fuertes crecimientos (máxime en el último ejercicio de 2022), como los casos de A Coruña y Ferrol que muestran alzas del 10% y 5%, respectivamente. Por su parte, los puertos de Vigo y Vilagarcia contabilizan crecimientos de menor intensidad, pero con tendencias crecientes en los últimos ejercicios. Y, finalmente, los puertos de Marín y de Leixoes son quienes presentan pequeñas minoraciones en lo tocante a los volúmenes totales de tráficos, sobre todo el puerto portugués que desciende de 19,5 a 14,8 millones de toneladas en los últimos cuatro años.

Dichos movimientos permiten subrayar, en primer término, distintos niveles de resiliencia y de especialización; y, en un segundo nivel, disímiles formas de integración y adaptación a nuevos escenarios

El año 2023 muestra un cambio de tendencia. Los efectos de la guerra en Ucrania, los procesos de descarbonización y los ajustes económicos hacen que los totales de los volúmenes de tráfico portuario, entre junio 2022 y junio 2023, disminuyan en Ferrol (-19,2%), Vigo (-1,5%) y Leixoes (-1%); para aumentar en los recintos de A Coruña (8,3%), Vilagarcia (2,5%) y Marín (0,6%).

Si analizamos los comportamientos de los tráficos según los tipos de mercancías, las conclusiones reflejan, asimismo, actitudes diferentes. En primer lugar, destaca la fuerte especialización en graneles líquidos de A Coruña (con recuperación de la estabilización) y de Leixoes (en regresión); y con una suba espectacular de Ferrol, debido a los intensos y recientes movimientos

de gas. En segundo término, en lo que respecta a los graneles sólidos, los niveles de los principales puertos en dichos productos registran tendencias opuestas: el puerto de Ferrol sufre una caída notable de los flujos de carbón derivada del cierre de la Central Térmica de As Pontes de García Rodríguez, en tanto que el recinto coruñés incrementa sus volúmenes apostando por los abonos, piensos y fertilizantes. Marín, por su parte, contabiliza una ostensible subida, incrementando su atención en esta materia. Los demás puertos presentan escasos niveles de especialización en estos tráficos por lo que sus magnitudes son poco representativas.

Cuadro nº 1. Tráfico portuario total.

	2009	2019	2020	2021	2022	Junio 2023
A Coruña	11.496.378	13.451.055	10.504.577	11.783425	14.799.704	6.361.568
Ferrol	12.232.590	11.169.936	10.020.719	9.943.477	11.722.417	5.922.642
Marín	1.641.928	2.438.417	2.056.755	2.146.039	2.077.268	1.016.385
Vigo	3.525.971	4.161.443	4.336.978	4.642.899	4.552.394	2.328.909
Vilagarcia	958.240	1.315.419	1.204.573	1.503.591	1.490.131	771.806
Leixoes	14.138.533	19.556.000	17.076.000	15.187.67	14.891.060	7.524.752

Fuente: Puertos del Estado y Autoridade da Mobilidade de Transportes

Finalmente, en lo que atañe a la mercancía general son notables los aumentos de Leixoes y Vigo, que se consolidan como los puertos referenciales de la fachada atlántica, a pesar de los distintos volúmenes de cada de uno ellos. Ferrol irrumpe en el último bienio y muestra un fuerte crecimiento en lo que va de año 2023; Vilagarcia crece, pero a mitad del año 2023 presenta un pinchazo notable. Y el puerto de A Coruña experimenta un fuerte retroceso que le lleva a ocupar la última posición de los cinco puertos gallegos. Leixoes mueve 9,7 millones de Tns; Vigo contabiliza 4,2 millones de Tns; y los otros puertos registran, evidentemente, menores cantidades, aunque si destacan por sus tasas de variación positivas el puerto de Ferrol (que roza el millón de Toneladas) y negativas el puerto de Marín.

En lo que concierne al número de buques que han hecho escala en los mencionados puertos, los resultados arrojan el siguiente cuadro: una esta-

Cuadro nº 2. Tráfico portuario por desglose de las mercancías (en toneladas)

GRANELES LIQUIDOS

	2009	2019	2020	Junio 2022	Junio 2023	% Junio 23/22
A Coruña	6.820.497	8.970.330	8.514.337	4.132.092	3.611.059	-12,6 %
Ferrol	2.401.988	2.312.415	3.938.059	1.772.074	2.318.622	30,8 %
Marín	16	8	2	2	-	-
Vigo	71.162	46.778	31.975	18.918	17.713	-6,4 %
Vilagarcia	224.267	182.544	401.186	161.782	139.588	-13,7 %
Leixoes	7.094.000	2.715.000	2.352.539	1.357.595	1.255.589	6,0 %

GRANELES SÓLIDOS

	2009	2019	2020	Junio 2022	Junio 2023	% Junio 23/22
A Coruña	3.215.589	3.474.568	5.388.419	1.717.721	2.951.231	71,8 %
Ferrol	9.268.088	8.095.037	6.856.470	3.725.245	1.846.981	-50,4 %
Marín	879.867	888.506	1.039.592	406.820	461.894	13,5 %
Vigo	381.302	297.779	304.134	161.331	174.991	8,5 %
Vilagarcia	488.175	479.972	299.569	173.273	299.552	72,9 %
Leixoes	2.086.000	2.631.000	2.836.190	1.186.251	1.321.306	-3,0 %

MERCANCIA GENERAL

	2009	2019	2020	Junio 2022	Junio 2023	% Junio 23/22
A Coruña	1.460.292	1.006.157	896.948	511.755	329.553	-35,6 %
Ferrol	562.554	762.484	977.888	425.323	620.255	45,8 %
Marín	762.045	1.549.903	1.037.674	609.563	560.760	-8,0 %
Vigo	3.073.507	3.816.886	4.216.285	2.148.660	2.171.481	1,1 %
Vilagarcia	245.798	652.903	789.376	436.751	351.640	-19,5 %
Leixoes	4.958.533	9.166.008	9.702.339	4.980.906	4.837.515	3,0 %

Fuente: Puertos del Estado y Autoridade da Mobilidade de Transportes

bilización en lo que atañe al número de barcos; un aumento muy significativo del arqueo de los buques; y, finalmente, en relación al tamaño medio de los buques entraron y salieron de los puertos se registran cambios muy notables. Los buques de mayor porte han entrado en los recintos portuarios

de Vigo, A Coruña, Ferrol y Leixoes. Pero, quienes presencian un aumento más elevado en lo que concerniente a los tamaños medios son los puertos de Leixoes, A Coruña y Vigo.

Si nos concentramos en evaluar el grado de contenedorización, las diferencias son todavía más acusadas. Fuertes incrementos, con ratios muy elevados, se registran en el puerto de Leixoes que aumenta notablemente la mercancía contenedorizada hasta los 700.000 Teus de 2022 desde los 454.000 Teus registrados en el año 2009; aunque, en el último ejercicio los volúmenes se hayan estabilizado. Una ostensible especialización en los puertos de Marín y Vilagarcía, que mantienen crecimientos ligeros para situarse en el rango de los 35-45.000 Teus. El puerto de Vigo continúa siendo el líder del territorio gallego, manteniéndose cuasi-constante en torno a las 230.000 Teus a lo largo del periodo considerado.

Esta descripción pone de manifiesto que la zona norte de Galicia registra un reducido nivel de contenedorización, a pesar de la emergencia y consolidación del puerto de Ferrol, en su reciente apuesta por el contenedor, con 37.000 Teus en 2022, derivado de la entrada de Yilport en la Terminal del puerto exterior de Ferrol, cuando en el año 2009 solo había contabilizado medio-millar de contenedores. El puerto de A Coruña ha dejado de apostar por los contenedores, tal y como se ve reflejado en la evolución desde 2009 al 2022.

La especialización en la dinámica de contenedorización se localiza en los puertos del sur de Galicia, en donde el liderazgo se refuerza de manera constante en torno al área de Vigo.

Finalmente, en lo que atañe a la inserción internacional nuestras referencias están medidas por el índice de conectividad marítima. Está definido por la UNCTAD en base a la combinación de cinco indicadores: el número de buques que escalan en un puerto; la capacidad total del transporte contenedorizado en dicho puerto; el promedio del tamaño máximo de los buques que escalan; el número de compañías de transportes marítimos localizadas en el puerto y, finalmente, el número de servicios y de conexiones marítimas entre países. Como resultado de estas variables resulta posible establecer un índice que es evaluado trimestralmente por la UNCTAD a cerca de un millar de puertos en el mundo.

Resultado del mismo, sobresale el puerto de Leixoes con un índice de 16,3, muy por encima del segundo puerto con mayor ratio de conectividad que es Vigo (con índice del 13,4). Son, pues, los dos puertos más representativos de la fachada atlántica. O, lo que es lo mismo que decir, son los que están más interconectados con las líneas de transporte marítimo de líneas

regulares. A continuación, y a bastante distancia, se situaría el puerto de Ferrol con un índice de 5,8 (con una tendencia de mejora constante por mor de las actuaciones de la nueva terminal de contenedores) y el puerto de Marín con índice de 2,2 (con tendencia estable, debido a estrategia de reforzar su especialización de mercancías basadas más en transportes tramp que en líneas regulares). Los otros dos puertos restantes registran índices muy bajos (Vilagarcia) o nulos (A Coruña); esto es, son muy poco representativos.

Cuadro nº 3.- Movimientos de contenedores de los puertos atlánticos.

Número contenedores (TEUS)

	2009	2019	2020	2021	2022	Junio 2023	% Junio 23/22
A Coruña	7.778	6	3	3	10	9	-
Ferrol	401	8.276	12.473	16.844	37.101	19.318	48,9 %
Marín	30.590	76.645	44.281	41.099	45.988	22.697	6,2 %
Vigo	193.921	181.195	228.728	239.302	226.121	110.992	-1,9 %
Vilagarcia	16.042	41.257	35.890	33.937	33.135	14.086	-19,2 %
Leixoes	454.503	685.810	703.919	717.954	713.401	208.997	-5,0 %

Fuente) Puertos de Estado y Autoridade de Mobilidade de Transportes

Cuadro nº 4. Índice de conectividad marítimo-portuaria

	2009	2019	2020	2021	2022	Junio 2023
A Coruña	5,7	-	-	-	-	-
Ferrol	4,1	3,6	6,1	4,6	5,0	5,8
Marín	5,2	5,6	2,1	2,1	2,2	2,2
Vigo	9,9	11,6	13,3	12,5	12,9	13,4
Vilagarcia	2,4	2,9	2,8	2,7	2,7	2,7
Leixoes	15,9	17,8	16,6	15,1	16,6	16,3

Fuente: Puertos del Estado y Autoridade da Mobilidade de Transportes

V. EFECTOS E IMPLICACONES TERRITORIALES.

Como conclusión final se puede afirmar que las respuestas a la situación generada por la COVID han supuesto un amplio e intenso proceso de adaptación flexible por parte de cada Autoridad Portuaria y de los agentes ubicados en las mismas. Dichas apuestas fueron diversas; pero, en todo caso, registraron incrementos tanto en lo respecta a los volúmenes de tráficos como en sus desarrollos en el campo operativo y de la re-definición de estrategias.

Asimismo, en la mayoría de los recintos portuarios se han reforzado las ratios de especialización de los tipos de tráficos. Y, sobre todo, se han sostenido los índices de conectividad marítima, aspecto que demuestra una gran fortaleza dada la fuerte reestructuración sectorial derivada de la pandemia y de los ajustes y rupturas en las cadenas globales de suministro que afectaron al tablero marítimo-portuario mundial.

Sin duda alguna, se ha procedido a re-definir nuevas alternativas en relación a sus hinterlands más próximos, reforzando sus interrelaciones y generando nuevas economías de aglomeración. Los resultados obtenidos hasta

Cuadro nº 5. Ámbitos espaciales de los hinterland portuarios

Ámbito	Cobertura espacial	Conexión intermodal
Hinterland ampliado	Ampliada a áreas geográficas grandes y próximas (Vigo y Leixoes).	. Infraestructuras y servicios especializados. . Existencia de Terminales multimodales. . Desigual e insuficiente conexión ferroviaria. . Presencia de operadores de transporte multimodal. . Mediana inserción en los corredores de transporte.
Hinterland tradicional	Limitada a las zonas contiguas al puerto (A Coruña, Ferrol, Marín, Vilagarcia de Arousa).	. Bajo nivel de integración modal. . Flujos de mercancías débiles. . Escaso desarrollo de la conexión ferro-portuaria. . Carencia de servicios e infraestructuras especializadas. . Oferta de servicios tradicionales.

Fuente: Elaboración propia.

al momento permiten vislumbrar mejores índices de integración, mayor presencia de operadores internacionales y una ostensible ampliación de servicios avanzados. De esta forma, podemos establecer un cuadro de referencia en el que reflejamos la cobertura espacial de los espacios económicos que se abarcar y los rasgos de conectividad intermodal que se disponen. A través de ellos se clasifican las nuevas apuestas y, sobre todo, se pueden vislumbrar las estrategias En suma, un notable avance en lo que respecta a la adaptación a un nuevo escenario mundial.

VI. LOS PUERTOS COMO UNIDADES EMPRESARIALES: ANÁLISIS DE LAS RENTABILIDADES.

La normativa española contempla que las Autoridades Portuarias, entre sus objetivos, deben comportarse y funcionar como empresas. Es decir, han de plantear sus actuaciones y conseguir sus objetivos con criterios de rentabilidad económica. Esta última se ha fijado para el conjunto del sistema portuario español en el nivel del 2,5% anual. Dicha cuantificación es, por lo tanto, una referencia a la hora de enfocar los planes de empresas de las Autoridades Portuarias y, sobre todo, es una base para ejecutar las acciones en lo tocante a las inversiones, estructura tarifaria, costes operativos, funcionamiento y nivel de servicios prestados, entre otros aspectos relacionados con la gestión y planificación.

Ateniéndonos a los estados financieros de los puertos gallegos de interés general los resultados contabilizados en los últimos años denotan dinámicas muy específicas. La mayor parte de las Autoridades Portuarias muestran, en 2022, importantes incrementos en la cifra de negocios: Ferrol (+28%); A Coruña (+25%), Vilagarcia (+16%) y Marín (+6%). Solo Vigo desciende levemente (-2%). En segundo lugar, en lo que hace referencia a los resultados económicos sobresalen las Autoridades Portuarias de A Coruña y Vigo con porcentajes de incrementos muy notables (por encima del 400% en ambos casos) y con magnitudes absolutas muy sobresalientes en el año 2022 (6,25 millones de euros para A Coruña; 4,8 millones de euros para Ferrol; 2,5 millones de euros para Vigo; 2,4 millones para Marín; y un millón de euros para Vilagarcia).

En lo que atañe a la rentabilidad fijada por Puertos del Estado todos los puertos gallegos, en 2022, están por debajo de la cantidad prefijada oficialmente (2,5%) y por debajo del promedio español (2,54% en 2022), salvo Ferrol (3,21%). De esta forma, anotamos el destaque de la Autoridad Portuaria gallega que registra la ratio más elevado (Ferrol), seguido de la de Marín (1,12%), A Coruña (0,92%) y Vilagarcia (0,16%). Siendo el puerto de Vigo el único que registra en 2022 un resulta-

do negativo (-0,21%) cuando en los últimos años había mantenido de manera permanente índices positivos.

Las conclusiones que nos aportan estos últimos resultados correspondientes al periodo 2019-2022 ponen de manifiesto que en la totalidad de los puertos se ha recuperado el nivel pre-Covid. Esto es, desde la perspectiva económico-financiera todas las Autoridades Portuarias han registrado un mayor volumen en lo tocante a sus cifras de negocios.

Los resultados económicos oscilan en función de sus ingresos, gastos y amortizaciones de las inversiones. De esta forma, se aprecian fuertes oscilaciones derivadas de comportamientos singulares, como los casos de A Coruña y Vigo. Los otros tres puertos mantienen una tónica constante; y, así se refleja en sus resultados económicos (muy positivos en Ferrol y Marín; y estables en Vilagarcia de Arousa).

Finalmente, en lo que hace referencia a la ratio de la rentabilidad económica las variaciones son más ostensibles. De una parte, algunos siempre contabilizan resultados por debajo de los promedios nacionales; y, de otra parte, otros, por el contrario, siempre positivos, como son los casos de los puertos de Ferrol y Marín.

El caso de Ferrol es espectacular pues dobla su rentabilidad en el año 2022 (3,21%) respecto al 2021 (1,59%). En tanto que el puerto de Marín, aunque anota rentabilidad positiva en los últimos años (1,1% en 2022) es un poco inferior a la contabilizada en el año precedente (1,2% en 2021). Por contra, el puerto de Vigo pierde en el último año su signo positivo al registrar un cociente negativo en 2022 (-0,21%) después de tres años anteriores en positivo. El puerto de Vilagarcia de Arousa muda de años negativos (2019, 2020 y 2021) a positivo en el último ejercicio (2022). El caso coruñés es más atípico, pues sus signos están en función de los niveles de amortizaciones y del pago de los préstamos de sus inversiones con los ingresos resultantes de sus elevados niveles de especialización. Sus resultados son la expresión de su gestión: resultados negativos en 2020 y 2021; y débil rentabilidad positiva en 2022 (0,92%). El puerto de Leixoes registra una recuperación de su cifra de negocios y mantiene una satisfactoria rentabilidad (1,6%) para poder afrontar sus inversiones.

En suma, los puertos gallegos presentan una recuperación económica y una limitada capacidad de inserción internacional que recalca una leve apuesta por sus desarrollos y fomento de la logística portuaria internacional.

Cuadro nº 6. Resultados económicos de los puertos gallegos (en miles de euros).

		2019	2020	2021	2022
A Coruña	Cifra negocios	28.870	22.228	25.509	31.960
	Resultado económico	1.053	-5.834	-1.704	6.195
	Rentabilidad anual	+0,04%	-1,11%	-0,56%	+0,92 %
Ferrol	Cifra negocios	17.528	15.212	16.377	20.931
	Resultado económico	3.220	1.148	2.615	4.834
	Rentabilidad anual	+1,65%	+0,51%	+1,59%	+ 3,21%
Marín	Cifra negocios	9.579	8.268	9.150	9.719
	Resultado económico	1.314	743	1.263	2.477
	Rentabilidad anual	+1,79%	+0,66%	+1,22%	+1,12%
Vigo	Cifra negocios	26.459	25.502	27.557	27.143
	Resultado económico	-437	2.941	485	2.575
	Rentabilidad anual	+1,68%	+1,94%	+2,14%	-0,21%
Vilagarcia de Arousa	Cifra negocios	5.445	4.967	5.198	6.040
	Resultado económico	1.226	366	1.178	1.038
	Rentabilidad anual	-0,29%	-1,19%	-1,04%	+0,16%
Leixoes	Cifra negocios	55.587	51.938	52.619	Nd
	Resultado liquido	6.257	6.471	6.069	Nd
	Rentabilidad capital propio	1,7%	1,7%	1,6%	Nd

Referencias bibliográficas

Ashrafi, M., Walker, T.R., Magnan, G.M., Adams, M., Acciaro, M. (2020). A review of corporate sustainability drivers in maritime ports: a multi-stakeholders perspective. *Maritime Policy and Management*. 47(8). 1027-1044.

Berli, J., Ducruet, C., Martin, R., Seten, S. (2020). The changing interplay between European cities and intermodal transport networks (1970s -2010s). In Lozano R. & Carpenter, A. (Eds.). *European Cities in Transition*. Springer. pg. 241-263.

Cheung, K.F., Bell, M.G.H., Pan, J.J., Perera, S. (2020). An eigenvector centrality analysis of world container shipping network connectivity. *Transportation Research.* Part. E. 140. 101991.

Ducruet, C. (2020). The geography of maritime networks. A critical review. *Journal of Transport Geography.* 88. 102824.

Ducruet, C., Itoh, H., Berli, J. (2020). Urban gravity in the global container shipping network. *Journal of Transport Geography*. 25. 102729.

Ghorbani, M., Acciaro, M., Transchel, S., Cariou, P. (2022). Strategic Alliances in container shipping: A review of the literature and future research agenda. Maritime Economics & Logistics. 24. 439-465.

Notteboom, T., Haralambides, H. (2020). Port management and governance in a post-COVID-19 era. Quo vadis?. *Maritime Economic & Logistics*. 22, 369-352.

Veltz, P. (1999). *Mundialización, ciudades y territorio. La economía del archipiélago. Barcelona,* Editorial Ariel.

www.foroeconomicodegalicia.es

O Foro Económico de Galicia é unha plataforma de transferencia de coñecemento en materia económica dende as empresas e universidades galegas á sociedade e aos espazos de decisión pública. O Foro integra a profesores e investigadores, empresarios e directivos representativos dos diferentes sectores e áreas de Galicia, e xornalistas galegos de referencia.

SOCIOS

//ABANCA
Asociación Gallega Empresa Familiar
Casal de Armán
civisglobal
construimos entorno
COREN
CRTVG
CORPORACIÓN RADIO E TELEVISIÓN DE GALICIA
Cruz Roja
Galuresa
Algo más que gasolineras
HR Hijos de Rivera
Hierros AÑÓN, S.A.
Estrella Galicia
JEALSA
MEGASA
Naturgy
GrupoNogar
PÉREZ RUMBAO
ReVi
reganosa
Rodiñas
Rodman
CONSORCIO ZONA FRANCA VIGO
Grupo de investigación GEN
Universidade Vigo

//ABANCA

Foro económico de Galicia

Informe de Conxuntura socioeconómica

III / 2023

Fernando González Laxe (coord.)
José Francisco Armesto Pina
Patricio Sánchez Fernández
Santiago Lago Peñas

www.foroeconomicodegalicia.es